

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ และปัญหาการช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มมีปัญหาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ตามลำดับดังนี้

1. การจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 1.2 ความหมายของการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 1.3 วัตถุประสงค์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. กระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 2.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
 - 2.2 การคัดกรองนักเรียน
 - 2.3 การส่งเสริมนักเรียน
 - 2.4 การป้องกันและแก้ปัญหาให้นักเรียน
 - 2.5 การส่งต่อ
3. แนวปฏิบัติของโรงเรียนในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
4. การดำเนินงานปกครองนักเรียน
5. การดำเนินงานแนะแนวในโรงเรียน
6. บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 7.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1.การจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

จากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ส่งผลกระทบต่อผู้คนในทุกด้านซึ่งนอกจากจะส่งผลกระทบในเชิงบวกแล้ว ก็ยังส่งผลในเชิงลบ เป็นต้นว่า ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการระบาดของสารเสพติด ปัญหาครอบครัวที่ก่อให้เกิดความทุกข์ ความวิตกกังวล ความเครียด มีผลเสียต่อสุขภาพกาย และสุขภาพจิต ดังนั้น การที่จะพัฒนานักเรียนให้เป็นคนที่มีคุณภาพ มีคุณลักษณะตามที่สังคมคาดหวัง จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทุกคน โดยเฉพาะบุคลากรครูในโรงเรียน ซึ่งมีครูที่ปรึกษาเป็นหลักสำคัญในการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิด ด้วยความรัก ความเมตตาที่มีต่อศิษย์ และภาคภูมิใจในบทบาทที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชน ให้เจริญเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณค่าของสังคมต่อไป

นอกจากนี้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (มาตรา 6) ได้กำหนดความมุ่งหมาย และหลักการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (มาตรา 22) แนวทางการจัดการศึกษายังให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนทุกคน โดยยึดหลักว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ทั้งนี้การจัดกระบวนการเรียน ให้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้มีการประสานงานกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

กรมสามัญศึกษาและกรมสุขภาพจิต จึงตระหนักถึงความสำคัญที่จะต้องมียุทธศาสตร์การดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้มีกระบวนการทำงานที่เป็นระบบ มีความชัดเจน มีการประสานความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งในและนอกโรงเรียน รวมทั้งมีวิธีการกิจกรรมและเครื่องมือต่าง ๆ ที่มีคุณภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน อันจะส่งผลให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จ (กรมสามัญศึกษา และกรมสุขภาพจิต. 2544 : 11-13)

1.2 ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการเครื่องมือทำงานที่ชัดเจน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินการดังกล่าว และมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้อง หรือบุคลากรภายนอก รวมทั้งการสนับสนุน ส่งเสริมจากโรงเรียน

การช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การส่งเสริม ป้องกัน และแก้ไขปัญหา โดยมีวิธีการและเครื่องมือสำหรับครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการดำเนินงานพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง ปลอดภัยจากสารเสพติด และมีความสุขในการดำเนินชีวิตในสังคม (กรมสามัญศึกษา. 2544 : 1)

1.3 วัตถุประสงค์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

วัตถุประสงค์ของการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจำแนกเป็น 2 ประการคือ (กรมสามัญศึกษา. 2544 : 2)

1. เพื่อให้การดำเนินการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นไปอย่างมีระบบ มีคุณภาพ
2. เพื่อให้โรงเรียน ผู้ปกครอง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือชุมชน มีการทำงานร่วมกัน โดยผ่านกระบวนการทำงานที่เป็นระบบ พร้อมด้วยเอกสาร หลักฐานการปฏิบัติงาน สามารถตรวจสอบหรือรับการประเมินได้

ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงาน

1. ผู้บริหาร โรงเรียน รวมทั้งผู้ช่วยผู้บริหาร โรงเรียนทุกฝ่าย ตระหนักถึงความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และให้การสนับสนุนการดำเนินงาน หรือร่วมกิจกรรมตามความเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ
2. ครูทุกคนและผู้เกี่ยวข้อง จำเป็นต้องมีความตระหนักในความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียน มีความสุขที่จะพัฒนานักเรียนในทุกด้าน
3. คณะกรรมการหรือคณะทำงานทุกคณะ ต้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิด และมีการประชุมกันในแต่ละคณะอย่างสม่ำเสมอตามที่กำหนด

4. การอบรมให้ความรู้และทักษะ รวมทั้งการเผยแพร่ข้อมูลความรู้แก่ครูที่ปรึกษา หรือผู้เกี่ยวข้องในเรื่องที่เอื้อประโยชน์ต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะทักษะการปรึกษาเบื้องต้น และแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว ของนักเรียนซึ่งโรงเรียนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

2. กระบวนการทำงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

องค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการปฏิบัติงาน มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการคือ

- 2.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
- 2.2 การคัดกรองนักเรียน
- 2.3 การส่งเสริมนักเรียน
- 2.4 การป้องกันและแก้ไขปัญหา
- 2.5 การส่งต่อ

กระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นความรับผิดชอบของครูที่ปรึกษาดลอดกระบวนการ โดยมีการประสานงานหรือรับการสนับสนุนจากผู้บริหาร ครูผู้เกี่ยวข้องรวมทั้งผู้ปกครอง

แต่ละองค์ประกอบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนดังกล่าว มีความสำคัญ มีวิธีการ และเครื่องมือที่แตกต่างกันไป แต่มีความสำคัญเกี่ยวเนื่องกัน ซึ่งเอื้อให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ (กรมสุขภาพจิต. 2544 : 19-24) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

1.1 ความสำคัญ

ด้วยความแตกต่างที่นักเรียนแต่ละคนมีพื้นฐานชีวิตที่ไม่เหมือนกัน หล่อหลอมให้เกิด มีพฤติกรรมหลากหลายรูปแบบ ทั้งในด้านบวกและในด้านลบ ดังนั้น การรู้ข้อมูลที่เป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ครูที่ปรึกษามีความเข้าใจในตัวนักเรียนมากยิ่งขึ้น สามารถ

นำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียน เป็นประโยชน์ในการส่งเสริมการป้องกัน และ
แก้ไขปัญหานักเรียนอย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ ไม่ใช่การใช้ความรู้สึกหรือการคาดเดา
โดยเฉพาะในการแก้ไขปัญหานักเรียน ซึ่งจะทำให้เกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียน หรือ
เกิดขึ้นน้อยที่สุด

1.2 ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน

ครูที่ปรึกษาควรมีข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนอย่างน้อย 3 ด้านใหญ่ ๆ คือ

1.2.1. ด้านความสามารถ แยกเป็น

- 1) ด้านการเรียน เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแต่ละรายวิชา ผลการเรียนเฉลี่ย
ในแต่ละภาคเรียน พฤติกรรมในห้องเรียน เป็นต้น
- 2) ด้านความสามารถอื่น ๆ เช่น หน้าที่พิเศษ ความสามารถพิเศษ การร่วมกิจ
กรรมของโรงเรียน การร่วมกิจกรรมนอกโรงเรียน เป็นต้น

1.2.2. ด้านสุขภาพ แยกเป็น

- 1) ด้านร่างกาย เช่น ส่วนสูง น้ำหนัก โรคประจำตัว เป็นต้น
- 2) ด้านจิตใจ-พฤติกรรม เช่น อารมณ์ ความประพฤติ การมีสมาธิ บุคลิกภาพ
เป็นต้น

1.2.3. ด้านครอบครัว แยกเป็น

- 1) ด้านเศรษฐกิจ เช่น รายได้ของบิดามารดา หรือผู้ปกครอง อาชีพของบิดา
มารดา หรือผู้ปกครอง ค่าใช้จ่ายที่ได้รับในการมาเรียนหนังสือ เป็นต้น
- 2) ด้านการคุ้มครองนักเรียน เช่น ลักษณะที่อยู่อาศัย การเจ็บป่วยของบุคคล
ในครอบครัว หรือการใช้สารเสพติด การติดยา การพนัน เป็นต้น

1.2.4. ด้านอื่น ๆ ที่ครูพบเพิ่มเติม ซึ่งมีความสำคัญหรือเกี่ยวข้องกับการดูแล
ช่วยเหลือนักเรียน

1.3 วิธีการและเครื่องมือในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

ครูที่ปรึกษาควรใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลนักเรียน
ที่ครอบคลุมทั้งด้านความสามารถ ด้านสุขภาพ และด้านครอบครัว ที่สำคัญ คือ

1.3.1. ระเบียบสนทนา

ระเบียบสะสม เป็นเครื่องมือในรูปแบบของเอกสารเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน โดยนักเรียนเป็นผู้กรอกข้อมูล และครูที่ปรึกษานำข้อมูลเหล่านั้นมาศึกษาพิจารณา ทำความรู้จักนักเรียนเบื้องต้น หากข้อมูลไม่เพียงพอ หรือมีข้อสงสัยบางประการ ก็ควรรหาข้อมูลเพิ่มเติมด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่นการสอบถามนักเรียนโดยตรง การสอบถามจากเพื่อนครู หรือเพื่อน ๆ ของนักเรียน เป็นต้น รวมทั้งการใช้เครื่องมือทดสอบต่าง ๆ หากครูที่ปรึกษาดำเนินการได้

รูปแบบรายละเอียดในระเบียบสะสมของแต่ละโรงเรียนอาจมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความต้องการของแต่ละโรงเรียน แต่อย่างน้อยควรครอบคลุมข้อมูลทั้งด้านการเรียน ด้านสุขภาพ และด้านครอบครัว ระเบียบสะสมเป็นข้อมูลส่วนตัวของนักเรียนจึงต้องเป็นความลับและเก็บไว้ให้ดี ไม่ให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องหรือเด็กนักเรียนมารู้กันดี หากเป็นไปได้ควรเก็บไว้กับครูที่ปรึกษา และมีตู้ที่แข็งแรงเก็บไว้อย่างเรียบร้อย

ระเบียบสะสมควรเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่องอย่างน้อย 3 ปีการศึกษา หรือ 6 ปีการศึกษา และส่งต่อระเบียบ ไปยังที่ปรึกษาคนใหม่ในปีการศึกษาต่อไป หรืออาจจัดครูที่ปรึกษาตามดูแลนักเรียนอย่างต่อเนื่องจนจบการศึกษาในแต่ละระดับ หรือจนจบ 6 ปีการศึกษาก็ได้

1.3.2. แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก

แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก ไม่ได้เป็นแบบวัดหรือแบบทดสอบ แต่เป็นเครื่องมือสำหรับคัดกรองนักเรียนด้านพฤติกรรม การปรับตัว ที่มีผลเกี่ยวเนื่องกับสภาพจิตใจซึ่งจะช่วยให้ครูที่ปรึกษามีแนวทางในการพิจารณานักเรียนด้านสุขภาพจิตมากขึ้น

แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก เป็นเครื่องมือที่กรมสุขภาพจิตเป็นผู้จัดทำขึ้น โดยพัฒนาจาก The Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) ประเทศเยอรมัน ซึ่งใช้กันแพร่หลายในทวีปยุโรปเพราะมีความเที่ยงและความตรง จำนวนข้อ ไม่มากนัก คณะผู้จัดทำของกรมสุขภาพจิต โดยแพทย์หญิงพรรณพิมล หล่อตระกูล เป็นหัวหน้าคณะ ได้ทำการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ความเที่ยง และความตรงของแบบประเมิน และกำหนดเกณฑ์มาตรฐานของเด็กไทย

แบบประเมินพฤติกรรมเด็กมี 3 ชุด คือ

- 1) ชุดที่ครูเป็นผู้ประเมินเด็ก
- 2) ชุดที่พ่อแม่ ผู้ปกครองเป็นผู้ประเมินเด็ก
- 3) ชุดที่เด็กประเมินตนเอง

1.3.3. วิธีการและเครื่องมืออื่น ๆ เช่น การสัมภาษณ์นักเรียน การศึกษาจากแฟ้มสะสมผลงาน การเยี่ยมบ้าน การศึกษาข้อมูลจากแบบบันทึกการตรวจสุขภาพด้วยตัวเอง แบบสังเกต

พฤติกรรม แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ (E.Q.) เป็นต้น

ในกรณีที่ข้อมูลของนักเรียนจากระเบียบสะสมและแบบประเมินพฤติกรรมเด็ก ไม่เพียงพอ หรือเกิดมีกรณีจำเป็นต้องมีข้อมูลอีก ครูที่ปรึกษาก็อาจใช้วิธีการและเครื่องมืออื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น การสังเกตพฤติกรรมอื่น ๆ ในห้องเรียน การสัมภาษณ์และการเยี่ยมบ้านนักเรียน เป็นต้น

2. การคัดกรองนักเรียน

2.1 ความสำคัญ

การคัดกรองนักเรียนเป็นการพิจารณาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน เพื่อการจัดกลุ่มนักเรียนแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

2.1.1 กลุ่มปกติ คือนักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนแล้วอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มปกติ

2.1.2 กลุ่มเสี่ยง / มีปัญหา คือนักเรียนที่จัดกลุ่มอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มเสี่ยง หรือมีปัญหาตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องให้ความช่วยเหลือ ป้องกันหรือแก้ไขปัญหาดังกล่าว

การรู้จักกลุ่มของนักเรียนนี้ มีประโยชน์ต่อครูที่ปรึกษาในการหาวิธีการเพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาก็ตรงกับปัญหานักเรียนยิ่งขึ้น และมีความรวดเร็วในการแก้ไขปัญหา เพราะมีข้อมูลนักเรียนในด้านต่าง ๆ ซึ่งหากครูที่ปรึกษาไม่ได้คัดกรองนักเรียนเพื่อการจัดกลุ่มแล้ว ความชัดเจนในเป้าหมายเพื่อการแก้ไขปัญหาของนักเรียนจะน้อยลง มีผลต่อความรวดเร็วในการช่วยเหลือ ซึ่งบางกรณีจำเป็นต้องมีการแก้ไขเร่งด่วน

ผลการคัดกรองนักเรียน ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องระมัดระวังอย่างยิ่งที่จะไม่ทำให้นักเรียนรับรู้ได้ว่าตนถูกจัดกลุ่มอยู่ในกลุ่มเสี่ยง / มีปัญหา ซึ่งมีความแตกต่างจากกลุ่มปกติ โดยเฉพาะนักเรียนวัยรุ่นที่มีความไวต่อการรับรู้ (Sensitive) แม้ว่านักเรียนจะรู้ตัวดีว่า ขณะนี้ตนมีพฤติกรรมอย่างไร หรือประสบปัญหาใดก็ตาม และเพื่อเป็นการป้องกันการล้อเลียนในหมู่เพื่อนอีกด้วย ดังนั้น ครูที่ปรึกษาคงต้องเก็บผลการคัดกรองนักเรียนไว้เป็นความลับ นอกจากนี้หากครูที่ปรึกษามีการประสานงานกับผู้ปกครองเพื่อช่วยเหลือนักเรียน ก็ควรระมัดระวังการสื่อสารที่ทำให้ผู้ปกครอง

เกิดความรู้สึกว่าคุณครูเหล่านั้นของคุณถูกจัดอยู่ในกลุ่มผิดปกติ แตกต่างจากเพื่อนนักเรียนอื่น ๆ ซึ่งอาจมีผลเสียด้านนักเรียนในภายหลังได้

2.2 แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการช่วยเหลือนักเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการคัดกรองนักเรียนนั้น ให้อยู่ในดุลยพินิจของครูที่ปรึกษา และยึดถือหลักเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนของ โรงเรียนเป็นหลักด้วย ดังนั้น โรงเรียนจึงควรมีการประชุมครู เพื่อพิจารณาเกณฑ์การจัดกลุ่มนักเรียนร่วมกัน เพื่อให้มีมาตรฐานหรือแนวทางการคัดกรองนักเรียนเหมือนกัน เป็นที่ยอมรับของครูใน โรงเรียน รวมทั้งให้มีการกำหนดเกณฑ์ว่าความรุนแรงหรือความถี่ของพฤติกรรมเท่าใดจึงจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยง / มีปัญหา

3. การส่งเสริมนักเรียน

3.1 ความสำคัญ

การส่งเสริมนักเรียน เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลของครูที่ปรึกษา ไม่ว่าจะเป็นนักเรียนในกลุ่มปกติ หรือกลุ่มเสี่ยง / มีปัญหา ให้มีคุณภาพมากขึ้น มีความภูมิใจในตนเองด้านต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นการป้องกันนักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติ กลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง / มีปัญหา และเป็นการช่วยนักเรียนกลุ่มเสี่ยง / มีปัญหา กลับมาเป็นนักเรียนกลุ่มปกติ และมีคุณภาพตามที่โรงเรียนคาดหวังต่อไป (กรมสุขภาพจิต, 2544 : 29)

3.2 วิธีการและเครื่องมือเพื่อการส่งเสริมนักเรียน

การส่งเสริมนักเรียนมีหลายวิธีที่โรงเรียนสามารถพิจารณาดำเนินการได้แต่มีกิจกรรมหลักสำคัญที่โรงเรียนจะต้องดำเนินการคือ

3.2.1. การจัดกิจกรรม โฮมรูม (Home room)

3.2.2. การจัดประชุมผู้ปกครองนักเรียน (Classroom meeting)

4. การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน

4.1 ความสำคัญ

ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูที่ปรึกษาควรให้ความเอาใจใส่กับนักเรียนทุกคนเท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา นั้นจำเป็นอย่างมากที่จะต้องดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด และหาวิธีการช่วยเหลือ ทั้งการป้องกันและการแก้ไขปัญหา โดยไม่ปล่อยปละละเลยนักเรียนจนกลายเป็นปัญหาสังคม การป้องกันและการแก้ไขปัญหานักเรียนจึงเป็นภาระงานที่ยิ่งใหญ่ และมีคุณค่าอย่างมากในการพัฒนานักเรียนให้เติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป (กรมสุขภาพจิต. 2544 : 32)

4.2 วิธีการและเครื่องมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหา

การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนนั้นมีหลายเทคนิค วิธีการ แต่สิ่งที่ครูที่ปรึกษาจะต้องดำเนินการมี 2 ประการ คือ

4.2.1 การให้คำปรึกษาเบื้องต้น

4.2.2 การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

4.3 ข้อพึงตระหนักในการที่จะดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน

(กรมสุขภาพจิต. 2544 : 34) มีดังนี้

4.3.1 การรักษาความลับ

1) เรื่องราวของข้อมูลนักเรียนที่ต้องช่วยเหลือแก้ไข ไม่ควรนำไปเปิดเผย ยกเว้นเพื่อขอความร่วมมือในการช่วยเหลือนักเรียนกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยระบุชื่อ-สกุลจริงของนักเรียน และการเปิดเผยควรเป็นไปในลักษณะที่ทำให้เกียรตินักเรียน

2) บันทึกข้อมูลในการช่วยเหลือนักเรียน ควรเก็บไว้ในที่เหมาะสมและสะดวกในการเรียกใช้

3) การรายงานการช่วยเหลือนักเรียน ควรรายงานในส่วนที่เปิดเผยได้ โดยให้เกียรติและคำนึงถึงประโยชน์ของนักเรียนเป็นสำคัญ

4.3.2 การแก้ไขปัญหา

1) การช่วยเหลือและแก้ไขปัญหานักเรียน ต้องพิจารณาสาเหตุของปัญหาให้ครบถ้วนและหาวิธีการช่วยเหลือให้เหมาะสมกับสาเหตุนั้น ๆ

2) ปัญหาที่เหมือนกันของนักเรียนแต่ละคนไม่จำเป็นต้องเกิดจากสาเหตุที่เหมือนกัน และวิธีการช่วยเหลือที่ประสบความสำเร็จกับนักเรียนคนหนึ่ง ก็อาจไม่เหมาะสมกับนักเรียนอีกคนหนึ่ง เนื่องจากความแตกต่างของบุคคล ดังนั้น การช่วยเหลือนักเรียน โดยเฉพาะการให้คำแนะนำปรึกษา จึงไม่มีสูตรการช่วยเหลือสำเร็จตายตัว เพียงแต่มีแนวทาง กระบวนการ หรือทักษะการช่วยเหลือที่ครูแต่ละคนสามารถเรียนรู้ ผักผ่อน เพื่อนำไปใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละปัญหาในนักเรียนแต่ละคน

5. การส่งต่อนักเรียน

5.1 ความสำคัญ

ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนโดยครูที่ปรึกษา ตามกระบวนการในข้อ 4 นั้น อาจมีบางกรณีที่มีปัญหาที่มีความยากต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้น ก็ควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป เพื่อให้ปัญหานักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกต้องและรวดเร็ว หากปล่อยให้เป็นที่ของครูที่ปรึกษาหรือครูคนใดคนหนึ่งเท่านั้น ความยุ่งยากของปัญหาอาจมีมากขึ้นหรือลุกลามกลายเป็นปัญหาใหญ่โดยยากต่อการแก้ไข (กรมสุขภาพจิต. 2544 : 36)

การส่งต่อแบ่งออกเป็น 2 แบบคือ

1. การส่งต่อภายใน ครูที่ปรึกษาส่งต่อไปยังครูที่สามารถช่วยเหลือนักเรียนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของปัญหา เช่น ครูแนะแนว ครูพยาบาล ครูประจำวิชา หรือฝ่ายปกครอง เป็นต้น
2. การส่งต่อภายนอก ครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก

สำหรับการส่งต่อภายใน หากส่งต่อไปยังครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองจะเป็นการแก้ไขปัญหาที่ยากต่อการช่วยเหลือของครูที่ปรึกษา เช่น ปัญหาเกี่ยวกับจิตใจ ความรู้สึก ปัญหาพฤติกรรมที่ซับซ้อนรุนแรง เป็นต้น ครูที่รับต่อต้องมีการช่วยเหลืออย่างมีระบบ และประสานการทำงานกับผู้เกี่ยวข้อง เพื่อการช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพ แต่หากเกิดกรณียากต่อการช่วยเหลืออีก ก็ต้องส่งต่อผู้เชี่ยวชาญภายนอกเช่นกัน

5.2 แนวทางการพิจารณาการส่งต่อโดยครูที่ปรึกษา

การส่งนักเรียนไปพบครูอื่น ๆ เพื่อให้การช่วยเหลือต่อไปนั้น มีแนวทางพิจารณาในการส่งต่อสำหรับครูที่ปรึกษา ดังนี้ (กรมสุขภาพจิต. 2544 : 38)

5.2.1 นักเรียนมีพฤติกรรมคงเดิมหรือไม่ดีขึ้น หรือแย่ลง แม้ว่าครูที่ปรึกษาจะดำเนินการช่วยเหลือด้วยวิธีการใด ๆ

5.2.2 นักเรียนไม่ให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือของครูที่ปรึกษา เช่น นัดให้มาพบแล้วไม่มาอยู่เสมอให้ทำกิจกรรมการช่วยเหลือก็ไม่ยินดีทำกิจกรรมใด ๆ เป็นต้น

5.2.3 ปัญหาของนักเรียนที่เป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น เกี่ยวกับความรู้สึก ความซับซ้อนของสภาพจิตใจที่จำเป็นต้องให้การช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด และได้รับการบำบัดทางจิตวิทยา ควรพิจารณาส่งต่อให้ผู้มีความรู้เฉพาะทาง เพื่อดำเนินการให้ความช่วยเหลือต่อไป

3. แนวปฏิบัติของโรงเรียนในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การเตรียมการและวางแผนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเข้าสู่โรงเรียนนั้น มีแผนการดำเนินงานที่ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ และนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 1 รอบปี ซึ่งมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังมีรายละเอียดการดำเนินการต่อไปนี้ (กรมสามัญศึกษา. 2544 : 31)

กิจกรรมที่ 1 แต่งตั้งคณะกรรมการ

1.1 วัตถุประสงค์

1.1.1 เพื่อให้ได้คณะกรรมการตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน

1.1.2 เพื่อให้ได้ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.2 วิธีดำเนินการ

ผู้บริหารและคณะผู้รับผิดชอบระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนดำเนินการ
แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานต่อไปนี้

1.2.1 ประชุมหารือเพื่อกำหนดโครงสร้างบุคลากรในระบบการดูแลช่วยเหลือ
นักเรียนของโรงเรียน

1.2.2 แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการ (ทีมหน้า) คณะกรรมการประสานงาน
(ทีมประสาน) และคณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ)

1.2.3 กำหนดบทบาท หน้าที่ของคณะกรรมการอำนวยการ คณะกรรมการ
ประสานงาน และคณะกรรมการดำเนินงานในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.3 คณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

คณะกรรมการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความสำคัญอย่างมาก
ต่อความสำเร็จของระบบ ดังนั้น โครงสร้างคณะกรรมการประสานการทำงานระหว่างคณะ
กรรมการ และบทบาทหน้าที่ของบุคลากรในแต่ละคณะจึงต้องมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถ
ปฏิบัติตามแผนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในทุกกิจกรรม

กิจกรรมที่ 2 วิเคราะห์สภาพความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียนและจัดทำแผนปฏิบัติงาน

2.1 วัตถุประสงค์

2.1.1 เพื่อให้ทราบสภาพพื้นฐานของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับระบบการดูแล
ช่วยเหลือนักเรียน เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับวางแผนดำเนินงาน

2.1.2 เพื่อให้ได้แผนปฏิบัติงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน
ตลอดปีการศึกษา

2.2 วิธีดำเนินการ

คณะกรรมการอำนวยการ (ทีมหน้า) และ/หรือคณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน)
ดำเนินการดังนี้

2.2.1 วิเคราะห์สภาพพื้นฐานของโรงเรียน โดยใช้แบบประเมินหรือแบบสำรวจ

การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หรือแบบสอบถามความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียนที่โรงเรียนจัดทำขึ้นเอง เพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อนในด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนที่มีผลต่อการช่วยเหลือนักเรียน และข้อเสนอแนะของครูรวมทั้งผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียนเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.2.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดทำโครงการแผนปฏิบัติงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน และการจัดกิจกรรมหรือโครงการเพื่อสนับสนุนให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.3 เครื่องมือ

ใช้แบบประเมิน หรือแบบสำรวจการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบสอบถามความต้องการ ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของครูและผู้เกี่ยวข้องซึ่งคณะกรรมการประสานงานเป็นผู้จัดทำ

กิจกรรมที่ 3 สร้างความตระหนักและความเข้าใจกับบุคลากร

3.1 วัตถุประสงค์

3.1.1 เพื่อให้บุคลากรทุกคนในโรงเรียน ตระหนักถึงความสำคัญและเห็นคุณค่าของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.1.2 เพื่อให้บุคลากรทุกคนในโรงเรียน มีความเข้าใจในบทบาทภาระหน้าที่ของการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.1.3 เพื่อให้บุคลากรทุกคนในโรงเรียนเข้าใจขั้นตอน วิธีการดำเนินงาน และมีการประสานความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียนในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.2 วิธีการดำเนินงาน

คณะกรรมการประสานงานดำเนินการสร้างความเข้าใจกับบุคลากร โดยอาจจัดในลักษณะดังนี้

3.2.1 ประชุมชี้แจงและสร้างความเข้าใจให้กับบุคลากรในโรงเรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความยินดีความร่วมมือร่วมใจในการทำงานเพื่อช่วยเหลือนักเรียน

3.2.2 ฝึกอบรมบุคลากร โดยเฉพาะครูที่ปรึกษาให้มีความรู้ ความสามารถ เทคนิคหรือทักษะต่าง ๆ ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเบื้องต้น

3.2.3 ประชาสัมพันธ์งานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้กับบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบอย่างต่อเนื่อง

3.2.4 ประเมินผลการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ให้กับบุคลากรในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและนำผลการประเมินมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาบุคลากรต่อไป (กรมสามัญศึกษา. 2544 : 50)

กิจกรรมที่ 4 ดำเนินการตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4.1 วัตถุประสงค์

4.1.1 เพื่อให้ครูได้ดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่กำหนดไว้

4.1.2 เพื่อให้นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลือจากครูที่ปรึกษาอย่างทั่วถึง และตรงตามสภาพของนักเรียน

4.2 วิธีดำเนินการ

4.2.1 ครูที่ปรึกษาดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนดังรายละเอียดในตอนี่ 2 ซึ่งมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

- 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ซึ่งอย่างน้อยต้องครอบคลุมด้านความสามารถ ด้านสุขภาพ ด้านครอบครัว
- 2) การคัดกรองนักเรียน โดยจัดแบ่งกลุ่มนักเรียนเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา
- 3) การส่งเสริมนักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลด้วยการจัดกิจกรรม ดังนี้
 - 3.1) กิจกรรมโฮมรูม (Homeroom)
 - 3.2) กิจกรรมประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom meeting)

4) การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนในกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหาด้วยวิธีการ
ดังนี้

4.1) ให้การปรึกษาช่วยเหลือ

4.2) จัดกิจกรรมต่าง ๆ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน คือ
กิจกรรมในห้องเรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน (Buddy) กิจกรรมซ่อมเสริม
กิจกรรมสื่อสารกับผู้ปกครอง

5) การส่งนักเรียนไปปรับความช่วยเหลือจากครูอื่น ๆ เช่น ครูแนะแนว
หรือฝ่ายปกครอง เป็นต้น

4.2.2 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและควรบันทึกทุกขั้นตอน

4.2.3 สรุปผลการปฏิบัติงานและรายงานหัวหน้าระดับ

กิจกรรมที่ 5 ประเมินเพื่อทบทวน

5.1 วัตถุประสงค์

5.1.1 เพื่อทราบผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคที่มีในแต่ละระดับ และ
นำข้อมูลไปใช้ในการทบทวนและปรับปรุงระหว่างการทำงาน

5.1.2 เพื่อให้ได้รายงานผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในแต่ละระดับชั้นสำหรับ
การจัดทำสรุปรายงานของโรงเรียนต่อไป

5.2 วิธีดำเนินการ

5.2.1 คณะกรรมการอำนวยการแต่งตั้งผู้ทำหน้าที่ประเมินคุณภาพระบบการ
ดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการดำเนินงานของครูในแต่ละระดับชั้น

5.2.2 ดำเนินการประเมินในแต่ละระดับชั้น โดยผู้ที่ได้รับคำสั่งแต่งตั้ง หรือ
ผู้แทนครูในแต่ละระดับซึ่งได้รับการอบรมหรือมีความรู้ทักษะในการประเมิน โดยดำเนินการ
ประเมินสลับระหว่างระดับชั้น

5.2.3 นำผลดังกล่าวมาปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น

5.2.4 ดำเนินการประเมินคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการ
ดำเนินงานของครูในแต่ละระดับภาคเรียนละ 1 ครั้ง

5.2.5 ผู้ทำหน้าที่ประเมินจัดทำรายงานการประเมินคุณภาพของแต่ละระดับ
ส่งคณะกรรมการประสานงาน เพื่อรายงานผู้บริหารโรงเรียนต่อไป

กิจกรรมที่ 6 ประเมินผลเพื่อพัฒนาและสรุปรายงาน

6.1 วัตถุประสงค์

6.1.1 เพื่อให้ได้รายงานสรุปการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในแต่ละ
ภาคเรียนและปีการศึกษา

6.1.2 เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุง พัฒนาระบบ วิธีการดำเนินงานดูแล
ช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

6.2 วิธีดำเนินการ

6.2.1 ครูที่ปรึกษาแต่ละคนจัดทำรายงานการดำเนินงานเสนอหัวหน้าระดับ
(ประธานคณะกรรมการดำเนินงาน) ทุกสิ้นภาคเรียน

6.2.2 คณะกรรมการดำเนินงานแต่ละระดับจัดทำรายงานสรุปเป็นระดับ
เสนอคณะกรรมการประสานงาน

6.2.3 คณะกรรมการประสานงานสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากหัวหน้า
ระดับและจากการประเมินเพื่อทบทวนของแต่ละระดับมาจัดทำรายงานเป็นภาพรวมของโรงเรียน
เสนอคณะกรรมการอำนวยการ

6.2.4 คณะกรรมการอำนวยการดำเนินการดังนี้

1) ประชุมพิจารณา รายงานคณะกรรมการประสานงานในข้อ 3) เพื่อการ
ปรับปรุงและพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การ
ดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ

2) นิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานของคณะกรรมการประสานงาน
และคณะกรรมการดำเนินงานทุกระดับอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการประชุมติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ
อย่างน้อยภาคเรียนละ 2 ครั้ง (กรมสามัญศึกษา. 2544 : 55)

4.การดำเนินงานปกครองนักเรียน

1. ความหมายของงานปกครองนักเรียน

งานปกครองนักเรียนเป็นงานสำคัญงานหนึ่งของการบริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา ที่จะมีส่วนในการพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียน เสริมสร้างความประพฤติ ระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรม เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวเป็นนักเรียนที่ดีของครู-อาจารย์ เป็นพลเมืองที่ดี ของชุมชนและประเทศชาติ

วรศักดิ์ อรรถศรีวร (2543 : 23) ได้ให้ความหมายของงานปกครองนักเรียน ว่างานปกครองเป็นงานที่เกี่ยวกับการป้องกัน แก้ไข ปรับปรุงพัฒนาและส่งเสริมพฤติกรรมที่ พึงประสงค์ของนักเรียน ตลอดจนการส่งเสริมด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย กริยามารยาท คุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้นักเรียนประพฤติตนให้ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

กรมสามัญศึกษา (2538 : 3) ได้ให้ความหมายของงานปกครองนักเรียน หมายถึง การส่งเสริม พัฒนา ควบคุมและแก้ไขความประพฤติของนักเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัย ก่อให้เกิด ความสงบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกัน เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมาย ของหลักสูตร

พนัส หันนาครินทร์ (2529 : 14) ได้กล่าวว่า ฝ่ายปกครองมีหน้าที่อบรมศีล ธรรมจรรยา มารยาท ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมปกครองดูแลให้ความอบอุ่น และ ความปลอดภัยแก่เด็กนักเรียน ให้คำแนะนำด้านความประพฤติที่ดีงาม และความเหมาะสม เพื่อ ให้นักเรียนปรับตัวเข้ากับสังคม และระเบียบประเพณีในท้องถิ่นของตนเอง วางแผนควบคุม ความประพฤตินักเรียน วิเคราะห์ปัจจัยปัญหาของนักเรียนวางแผนติดตามนักเรียนเพื่อปรับปรุง งานปกครองให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นมีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการปกครองให้เป็นปัจจุบัน ประสานงานกับผู้ปกครอง และฝ่ายต่าง ๆ เพื่อร่วมมือแก้ไขปัญหานักเรียน

จากความหมายของงานปกครองนักเรียน สรุปได้ว่า งานปกครองนักเรียนเป็นงาน ที่เกี่ยวข้องกับการควบคุม กำกับดูแลความประพฤติ ระเบียบวินัยของนักเรียน ให้การอบรม

กิจกรรมรยาท คุณธรรมจริยธรรม รวมทั้งการวางแผนป้องกันและแก้ไขปัญหของเด็กนักเรียน ร่วมกับครู-อาจารย์ ตลอดจนผู้ปกครองนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเป็นคนที่มีคุณภาพ และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสังคม

2. หลักการและแนวทางในการดำเนินงานปกครองนักเรียน พ.ศ. 2530

กรมสามัญศึกษา (2530 : 1) ได้กำหนดหลักการ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารงานปกครองนักเรียน โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ความสำคัญของงานปกครองนักเรียน

สิ่งแวดล้อมในปัจจุบันมีส่วนผลักดันให้เยาวชนของชาติได้แสดงออกซึ่งความถนัด และความสามารถส่วนบุคคลได้อย่างเต็มที่ จึงปรากฏว่ามีเยาวชนจำนวนหนึ่งได้รับการยอมรับว่ามีความสนใจในด้านต่าง ๆ เช่น ดนตรี กีฬา และศิลปวัฒนธรรม เป็นต้นและเยาวชนอีกจำนวนหนึ่งสามารถหารายได้ในขณะที่กำลังเรียน หรือช่วยเหลือบิดา-มารดาในการประกอบอาชีพของครอบครัว ในขณะที่เดียวกันยังมีเยาวชนอีกส่วนหนึ่งมีพฤติกรรมตรงกันข้ามกับเยาวชนที่กล่าวถึงเป็นต้นว่า ขาดความเป็นระเบียบวินัย ไม่เคารพกฎหมาย ไม่รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาสังคมในอนาคตได้

2.2 สาเหตุของความประพฤติที่ไม่พึงประสงค์ อาจแบ่งได้เป็น 3 ประการ คือ

2.2.1 สภาพสังคม จากการเปลี่ยนแปลง และความขัดแย้งในค่านิยมต่าง ๆ เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เผยแพร่เข้ามา รวมทั้งสภาพเศรษฐกิจที่ทำให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบ และการแข่งขันสิ่งเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อความประพฤติของเยาวชนเป็นอันมาก

2.2.2 สภาพครอบครัวที่มีปัญหา จากสภาพที่บิดามารดาต้องแยกกันอยู่เนื่องจากความจำเป็นด้านอาชีพ ความแตกร้างในครอบครัว การดิ้นรนเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทำให้บิดามารดาไม่มีเวลาที่จะอบรมบ่มนิสัยจิตใจบุตรธิดา

2.2.3 สภาพในโรงเรียน มีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมและพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน แต่เนื่องจากกระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นเนื้อหาวิชา

และการจัดครูเข้าสอนก็จัดเป็นรายวิชา ครูแต่ละรายวิชาจึงต้องสอนนักเรียนเป็นจำนวนมาก ทำให้ครูรู้จักนักเรียนไม่ถ่องแท้ ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนส่วนใหญ่จึงเป็นแบบผิวเผิน การพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนจึงไม่ได้ผลเท่าที่ควร

3. แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองนักเรียน

กรมสามัญศึกษา (2538 : 2) ได้ให้แนวคิดทางจิตวิทยาในเรื่องพฤติกรรมมนุษย์ 2 ประการ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนางานปกครองนักเรียนดังนี้

1. พฤติกรรมของคนสามารถพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ได้ โดยอาศัยแรงจูงใจทั้งภายในและภายนอกกระตุ้นให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้
2. ทุกคนปรารถนาที่จะเป็นคนดี เป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น แต่การได้รับการตอบสนองที่แตกต่างทำให้คนมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันได้
3. มนุษย์มีความแตกต่างกันระหว่างบุคคล ซึ่งมีผลจากพันธุกรรม และสิ่งแวดล้อมดังนั้นการพัฒนาพฤติกรรม จึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาที่แตกต่างกันด้วย

4. ความสำคัญและความจำเป็นในการปกครองนักเรียน

กรมสามัญศึกษา (2538 : 3) ได้กล่าวถึงงานปกครองคือ งานส่งเสริมพัฒนาควบคุมและแก้ไขความประพฤติของนักเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัยก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกัน เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร การดำเนินงานปกครองอย่างมีประสิทธิภาพทำให้เกิดประโยชน์ 6 ประการ ดังนี้

1. ทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยในโรงเรียน โรงเรียนดำเนินกิจการต่างๆ ได้ดี
2. ส่งเสริมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
3. นักเรียนแต่ละคนได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถเฉพาะตนตามศักยภาพ
4. นักเรียนที่มีปัญหาด้านต่างๆ ได้รับความช่วยเหลือและแก้ไขพฤติกรรมให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี
5. บุคลากรในโรงเรียนรู้จักควบคุมตนเอง ให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข รู้จักการให้และยอมรับ มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน เข้าใจและยอมรับกฎเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับ

6. บุคลากรในโรงเรียนเข้าใจรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย รู้จักใช้สิทธิและหน้าที่ของตนเองอย่างถูกต้อง

5. จุดมุ่งหมายของงานปกครองนักเรียน

กรมสามัญศึกษา (2538 : 3) งานปกครองนักเรียนมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะพัฒนานักเรียนให้เกิดระเบียบวินัย และความสงบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกันของนักเรียน เพื่อให้กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปตามประสิทธิภาพ และพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมที่พึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรในเรื่องต่อไปนี้

1. ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม การไม่เบียดเบียนผู้อื่น การมีวินัยในตนเอง ความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม
2. เคารพต่อกฎหมายและกติกาสังคม รู้จักการทำงานเป็นหมู่คณะ มีความสามัคคี รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม แก้ปัญหาด้วยสันติวิธีอย่างมีหลักการและเหตุผล ใช้เสรีภาพของตนเองในทางสร้างสรรค์ บนรากฐานแห่งกฎหมาย จริยธรรม และศาสนา
3. ความภูมิใจในความเป็นไทย การเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ มีความรู้และเลื่อมใสในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนการธำรงรักษาความปลอดภัย และความมั่นคงของชาติ

6. ขอบข่ายของงานปกครองนักเรียน

กรมสามัญศึกษา (2538 : 4) ได้กล่าวถึงขอบข่ายของงานปกครองนักเรียนไว้ดังนี้

6.1 ขอบข่ายความรับผิดชอบ

งานปกครองนักเรียนเป็นงานที่ต้องปฏิบัติต่อนักเรียนทุกคน ทั้งเป็นรายบุคคล และเป็นหมู่คณะโดยการปฏิบัติดังต่อไปนี้

- 6.1.1 ป้องกันไม่ให้นักเรียนมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์
- 6.1.2 แก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน

6.1.3 ส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้พัฒนายิ่งขึ้น

โรงเรียนมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่อพฤติกรรมของนักเรียนที่เกิดขึ้น
ในโรงเรียน ส่วนพฤติกรรมที่เกิดขึ้นนอกเวลาทำการเรียนการสอน ให้ถือเป็นความรับผิดชอบ
ตามควรแก่สถานการณ์ และส่วนประกอบของปัญหา

6.2 บุคลากรที่รับผิดชอบ

ครูทุกคนในโรงเรียนมีหน้าที่ต้องดูแล พัฒนาและควบคุมพฤติกรรมนักเรียน ดังนี้

6.2.1 คณะกรรมการฝ่ายปกครอง รับผิดชอบโดยตรงด้านการพัฒนา และ
ควบคุมพฤติกรรมนักเรียน ทั้งด้านการจัดกิจกรรม และการออกระเบียบข้อบังคับและการลงโทษ
รวมทั้งการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกโรงเรียน ได้แก่ สมาคมผู้ปกครองและครู กอง
สารวัตรนักเรียน สถานีตำรวจ สื่อมวลชน เป็นต้น ให้ทำหน้าที่ช่วยเหลือสอดส่องพฤติกรรมเด็ก
เพื่อร่วมมือกันแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

6.2.2 ครูสนับสนุนการสอน ได้แก่ ครูแนะแนว ครูกิจกรรมนักเรียน ครู
อนามัย ครูบรรณารักษ์ เป็นต้น ต้องมีหน้าที่ให้ความร่วมมือช่วยกันพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งครู
แนะแนว จำเป็นต้องศึกษาข้อมูลให้เข้าใจปัญหาเกี่ยวกับนักเรียนแต่ละคนอย่างละเอียดลึกซึ้ง เพื่อ
หาแนวทางแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

6.2.3 ครูทุกคนต้องร่วมมือ และช่วยกันอบรมบ่มนิสัยในขณะทำการสอน หรือ
ในฐานะเป็นครูประจำชั้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

7. การบริหารงานปกครองในโรงเรียนมัธยมศึกษา

การปกครองนักเรียนที่จะให้เกิดความเรียบร้อย และได้ผลดีนั้น จะต้องมีการ
ส่งเสริมและพัฒนาพฤติกรรมนักเรียน เพื่อให้เกิดวินัยในตนเองให้มากที่สุด ปัจจุบันจึงไม่นิยม
ปกครองนักเรียนโดยการลงโทษ แต่จะใช้หลักการศึกษา หลักจิตวิทยาและกระบวนการต่าง ๆ ที่จะ
พัฒนาส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ การปกครองด้วยการใช้อำนาจและการลงโทษจะ
ค่อย ๆ ลดลงตามลำดับ

งานปกครองนักเรียนตามเกณฑ์มาตรฐาน โรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. 2539 กำหนด
งานต่าง ๆ ไว้ 6 ด้าน ดังนี้

1. การวางแผนงานปกครองนักเรียน

1.1 การรวบรวม และการจัดทำระเบียบข้อบังคับ

1.1.1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาที่เกิดขึ้น ใน โรงเรียนเพื่อจัดประชุม

วางแผนงานปกครองนักเรียน

1.1.2 จัดทำแผนปฏิบัติการงานปกครองนักเรียน

1.1.3 จัดรวบรวมเอกสาร ระเบียบ ข้อบังคับ สำหรับเป็นแนวทางการ

ปกครองนักเรียน

1.1.4 จัดทำระเบียบว่าด้วยคณะกรรมการนักเรียน

1.1.5 จัดทำคู่มือนักเรียน

1.1.6 แจกแจงแนวปฏิบัติ ระเบียบ ข้อบังคับ ให้กับครู-อาจารย์ นักเรียน

ผู้ปกครองและฝ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.1.7 จัดทำ และปรับปรุงระเบียบ แนวปฏิบัติ ข้อบังคับงานปกครอง

นักเรียนทุกปีการศึกษา

1.2 การทำแผนงานปกครองนักเรียน

1.2.1 จัดทำข้อมูลเกี่ยวกับงานปกครองนักเรียนอย่างเป็นปัจจุบันและเป็น

ระบบ

1.2.2 จัดทำแผนงานปกครองนักเรียนได้แก่

- 1) จัดทำแผนปฏิบัติการ
- 2) จัดทำโครงการ
- 3) จัดทำปฏิทินปฏิบัติงาน
- 4) ปฏิบัติตามแผนงาน
- 5) ติดตามประเมินผล
- 6) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์

การวางแผน เป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้การดำเนินงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เพราะการวางแผนเป็นการวางแผนปฏิบัติ และขอบเขตของการทำงาน ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวางแผนอย่างชัดเจน โดยใช้ปัจจัย และทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า ไม่ว่าจะเป็นการจัดการงบประมาณ บุคลากร และวัสดุอุปกรณ์ (4 MS) รวมทั้งการปรับแผนเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของหน่วยงาน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลง

ที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต

กรมสามัญศึกษา (2538 : 19) ได้กล่าวถึงแผนงานปกครองนักเรียนไว้ว่า เป็นการรวบรวม และจัดทำระเบียบ ข้อบังคับ เกี่ยวกับระเบียบวินัยในการปกครอง การจ้ดรายงานการปกครอง ด้านต่าง ๆ การทำแผนงาน และโครงการ แผนปฏิบัติงาน ปฏิทินปฏิบัติงาน และการจัดทำข้อมูล สถิติต่าง ๆ เกี่ยวกับการปกครองนักเรียน

พิมลจันทร์ นามรัตน์ (2539 : 240) ได้ให้ความหมายว่า การวางแผนคือ การวางรูปแบบ ภาวะที่ต้องการในอนาคต ด้วยการกำหนดแนวปฏิบัติ หรือกิจกรรมที่เห็นว่าดีที่สุดสำหรับความสำเร็จที่ต้องการเป็นการสร้างสมมุติฐานสำหรับอนาคต โดยพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

2. การบริหารงานปกครองนักเรียน

2.1 การกำหนดหน้าที่รับผิดชอบ

2.1.1 การกำหนดสายงานการปกครอง

- 1) ผู้บริหารสถานศึกษา
- 2) ผู้ช่วยฝ่ายปกครอง
- 3) คณะกรรมการฝ่ายปกครอง
- 4) งานหัวหน้าระดับหรือหัวหน้าคณะ
- 5) งานอาจารย์ที่ปรึกษาหรือครูประจำชั้น
- 6) งานครูเวรประจำวัน
- 7) คณะกรรมการนักเรียน
- 8) งานเฉพาะกิจ ได้แก่ งานป้องกันยาเสพติดในสถานศึกษา

งานป้องกันกันการหลบหนีโรงเรียน เป็นต้น

2.1.2 การจัดทำแผนภูมิสายงานการปกครองนักเรียน

2.1.3 การจัดทำพรรณนางานสายงานปกครองนักเรียน

- 1) จัดทำคำสั่งฝ่ายปกครอง
- 2) กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ

- 3) กำหนดแนวปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ
- 4) กำหนดจำนวนบุคลากร
- 5) กำหนดระยะเวลาการปฏิบัติงาน
- 6) การติดตามประเมินผล
- 7) การสรุปรายงานผล

2.1.4 การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

- 1) จัดส่งคำสั่งและแนวปฏิบัติให้ฝ่ายต่าง ๆ
- 2) จัดส่งคำสั่งและแนวปฏิบัติให้ครู-อาจารย์
- 3) จัดส่งคำสั่งและแนวปฏิบัติให้คณะกรรมการนักเรียน
- 4) จัดส่งคำสั่งและแนวปฏิบัติให้แก่องค์กรภายนอกที่

มีส่วนเกี่ยวข้องได้แก่ผู้ปกครองนักเรียน องค์กรปกครองท้องถิ่น หน่วยงานราชการเป็นต้น

2.2 การประสานงานปกครอง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานปกครองนักเรียน
ในโรงเรียน ได้แก่

- 2.2.1 ผู้บริหาร โรงเรียน
- 2.2.2 ผู้ช่วยทุกฝ่าย
- 2.2.3 ครู-อาจารย์ทุกคน
- 2.2.4 นักการภารโรง – ยามรักษาการณ์
- 2.2.5 นักเรียน
- 2.2.6 ผู้ปกครองนักเรียน
- 2.2.7 เจ้าหน้าที่
- 2.2.8 แม่ค้า

2.3 การประสานงานระหว่าง โรงเรียนกับบ้าน ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องได้แก่

- 2.3.1 บิดามารดา
- 2.3.2 ผู้ปกครองนักเรียน
- 2.3.3 ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน
- 2.3.4 เพื่อนนักเรียน
- 2.3.5 กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

2.4 การประสานงานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ

- 2.4.1 สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัด
- 2.4.2 สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด
- 2.4.3 สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด
- 2.4.4 ศูนย์กีฬาและพลศึกษาจังหวัด
- 2.4.5 องค์การปกครองท้องถิ่น
- 2.4.6 สถานีตำรวจภูธรท้องถิ่น
- 2.4.7 สถานีอนามัยประจำท้องถิ่น
- 2.4.8 ศูนย์ควบคุมความประพฤติจังหวัด
- 2.4.9 หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

กล่าวได้ว่า การบริหารงานปกครองนักเรียนจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยความร่วมมือหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นภายในหรือภายนอกองค์กร ซึ่งล้วนแต่มีความสำคัญทั้งสิ้น ทั้งนี้โรงเรียนจะต้องประสานงานเพื่อขอความร่วมมือ ร่วมใจ ที่จะสนับสนุนส่งเสริม ปรับปรุงพัฒนา งานปกครองนักเรียน ได้แก่ การเชิญวิทยากรจากหน่วยงานต่าง ๆ มาให้ความรู้เกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติตนในสังคม อบรมกิริยามารยาท พัฒนาบุคลิกภาพ กฎหมายที่ควรรู้เป็นต้น (กรมวิชาการ, 2538 : 4)

3. การส่งเสริมพัฒนานักเรียนให้มีวินัย คุณธรรม จริยธรรม

3.1 การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาความประพฤติ ได้แก่

- 3.1.1 การตรงต่อเวลา ความสะอาด การแต่งกาย การเข้าแถว การแสดงความเคารพการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ และแนวปฏิบัติของโรงเรียน
- 3.1.2 กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี นักศึกษาวิชาทหาร ผู้บำเพ็ญประโยชน์
- 3.1.3 กิจกรรมการเข้าค่ายจริยธรรม
- 3.1.4 กิจกรรมเข้าค่ายนักเรียนใหม่
- 3.1.5 กิจกรรมปฐมนิเทศ
- 3.1.6 กิจกรรมปัจฉิมนิเทศ
- 3.1.7 กิจกรรมอบรมนักเรียนประจำสัปดาห์
- 3.1.8 กิจกรรมหน้าเสาธงตอนเช้า-เย็น

3.1.9 กิจกรรมการแข่งขันกีฬาภายใน

3.1.10 กิจกรรมอื่น ๆ ที่กำหนดในคู่มือการจัดกิจกรรม ตามระเบียบ

กระทรวงศึกษาธิการ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533

3.2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรม ได้แก่

3.2.1 การประหยัดและอดออม

3.2.2 การเสียสละและความอดกลั้นอดทน

3.2.3 ความขยันหมั่นเพียร

3.2.4 ความเมตตากรุณา

3.2.5 ความสามัคคี

3.2.6 การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์

3.3 การจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านความรับผิดชอบต่อสังคม

3.3.1 การบำเพ็ญประโยชน์

3.3.2 การปฏิบัติตามกฎหมาย

3.3.3 การพัฒนาสาธารณสถาน

3.3.4 การร่วมกิจกรรมชุมชน

3.3.5 การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์

3.4 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

3.4.1 การศึกษาหาความรู้

3.4.2 การนันทนาการ

3.4.3 การกีฬา

3.4.4 การดนตรี

3.4.5 การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์

3.4.6 การหารายได้พิเศษในทางที่สุจริต

3.4.7 การเผยแพร่และการประชาสัมพันธ์

3.5 การยกย่องให้กำลังใจแก่นักเรียนผู้ประพฤติดี

3.5.1 จัดทำทะเบียนพฤติกรรมนักเรียน

3.5.2 จัดทำหลักฐานการติดต่อกับผู้ปกครอง

3.5.3 จัดทำหลักฐานการปรับพฤติกรรมนักเรียน

3.5.4 จัดทำหลักฐานการให้รางวัล

3.5.5 จัดทำหลักฐานการประกาศเกียรติคุณ ยกย่องชมเชย

สรุปได้ว่า การส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรมนั้น สถานศึกษาจะต้องจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาความประพฤติ และระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบต่อสังคมใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ การยกย่องให้ขวัญกำลังใจแก่นักเรียนที่ประพฤติดี งานปกครองนักเรียนนั้นถือว่ามีความสำคัญยิ่ง ถ้าหากนักเรียนมีความประพฤติดี อยู่ในระเบียบวินัย ข้อบังคับของโรงเรียน และกฎหมายบ้านเมืองแล้ว ผลที่ตามมาคือนักเรียนประสบผลสำเร็จในชีวิตการเรียน เป็นผู้มีความสามารถออกไปสู่สังคมภายนอกอย่างภาคภูมิใจ

4. การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน

โกศล วงศ์สวรรค์, สุธิดา ตุลยเสถียร และสถิต วงศ์สวรรค์. (ม.ป.ป. : 256-258) ได้กล่าวถึงสาเหตุนำไปสู่พฤติกรรมเบี่ยงเบนของเด็กและเยาวชน สภาวะแวดล้อมทางสังคมวิทยา และจิตวิทยาทั้งส่วนบุคคลและสังคม ไม่ว่าจะเป็นสภาพความยากจนและแตกแยกของครอบครัว สังคมรอบด้านที่ดูสับสนและไร้ระเบียบมากขึ้นตลอดจนความบกพร่องด้านบุคลิกภาพของเด็กเอง เป็นต้น ล้วนมีอิทธิพลผลักดัน ให้เด็กและเยาวชนกระทำผิด ได้ทั้งสิ้น กอปรกับการส่วสติภาพเด็ก และเยาวชน อธิบายสาเหตุของการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนว่ามาจากหน่วยทางสังคม ในปัจจุบันที่สับสน ไร้ระเบียบวินัย และไร้ความรับผิดชอบตลอดจนทั้งมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน จนไม่อาจเป็นตัวแบบและพึงพาที่ดีแก่เด็กและเยาวชนได้

1. ด้านครอบครัว

1.1 การแตกแยกหรือการหย่าร้างของบิดามารดา

1.2 บิดามารดาหรือผู้ปกครองไม่สนใจเอาใจใส่ในบุตรหลาน หรือเด็ก

ในอุปการะ ทอดทิ้งเด็ก หรือไม่มีเวลาให้เด็ก ทำให้เด็กขาดความอบอุ่น ขาดผู้ให้คำปรึกษา

1.3 บิดามารดารักหรือตามใจมากเกินไปจนสมควร ขาดเหตุผลในการควบคุม และ

ชี้แนวทางการประพฤติปฏิบัติของบุตร

1.4 บิดามารดาหรือผู้ปกครองขาดความรับผิดชอบ ไม่ประพฤติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุตรหรือเด็กในปกครอง กลุ่มหลงใหลในอบายมุขต่าง ๆ เช่น การพนัน คี๋มสุราอาละวาด ทำให้เด็กเห็นตัวอย่างที่ไม่ดี จนเป็นความเคยชิน และประพฤติตามในที่สุด

1.5 บิดามารดาหรือผู้ปกครองขาดความรู้ทางจิตวิทยา เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก เช่นแสดงความรักบุตรไม่เท่าเทียมกัน ลงโทษโดยปราศจากเหตุผล เป็นต้น

1.6 บิดามารดาหรือผู้ปกครองไม่เคยให้ความร่วมมือกับโรงเรียน บางครั้งยังต่อต้านโรงเรียนในการอบรมเลี้ยงดู

2. ด้านโรงเรียน

2.1 โรงเรียนไม่กวดขันระเบียบวินัย หรือเคร่งครัดในด้านระเบียบวินัยมากเกินไป

2.2 โรงเรียนไม่ติดต่อขอความร่วมมือจากบิดามารดา หรือผู้ปกครองของเด็ก

2.3 ครู-อาจารย์ไม่อบรม หรือใช้วิธีการอบรมที่ไม่ได้ผล ในด้านศีลธรรม วัฒนธรรม และด้านกฎหมายอื่น ๆ ที่ควรทราบ

2.4 ครู-อาจารย์ไม่ติดตามเป็นกรณี สำหรับเด็กที่มีปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนขาดจิตวิทยาการปกครองเด็ก

3. ด้านสิ่งแวดล้อม

3.1 เพื่อน สำหรับเด็กจะเห็นว่าเพื่อนเป็นสิ่งจำเป็นจะขาดเสียไม่ได้ ทำอะไรทุกอย่างต้องอาศัยเพื่อน ขอความเห็นและคำปรึกษาจากเพื่อน ปรับทุกข์กับเพื่อนมากกว่าจะปรึกษากับบิดามารดาหรือผู้ปกครอง โดยคิดว่าผู้ใหญ่ไม่เข้าใจตนเอง ฉะนั้น ถ้าเด็กคบเพื่อนไม่ดีเหล่านี้ อาจชักนำไปในทางที่เสื่อมเสีย แม้บางครั้งไม่ต้องการทำในสิ่งที่ไม่ดี แต่เมื่อเพื่อนพูดสบประมาทหรือกลั่นแกล้งเพื่อน โกรธไม่ยอมรับเข้ากลุ่ม ก็อาจทำในสิ่งที่ไม่ดีตามกลุ่มไปด้วย

3.2 ที่พักอาศัยหรือโรงเรียน บางครั้งที่พักอาศัยหรือโรงเรียนตั้งอยู่ใกล้แหล่งอบายมุขต่าง ๆ เช่น แหล่งการพนัน บาร์ ในคัลลัป เป็นต้น ทำให้เด็กได้ยินหรือได้เห็นตัวอย่างที่ไม่ดีเป็นประจำ อาจทดลองปฏิบัติตาม

3.3 สื่อมวลชน บางครั้งเด็กได้ฟังและรับรู้สิ่งต่าง ๆ ที่ไม่ดีจากสื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ ตลอดจนนิตยสาร เอกสารภาพถ่ายลามกอนาจาร ขั้วยุ ไปในทางเสื่อมเสียรวมทั้งการใช้ถ้อยคำ ภาษา หรือเพลงขั้วยุ คำแสดงต่าง ๆ ในทางไม่ดี

3.4 บิดามารดาหรือผู้ปกครองจำนวนมากที่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างในทาง

ที่ไม่ดี เช่น เล่นการพนัน มั่วสุมในอบายมุข สอนเด็กอย่างหนึ่ง แต่ตนกลับประพฤติตนอีกอย่างหนึ่ง เป็นต้น ทำให้เด็กประพฤติตนตามอย่างได้

3.5 วัฒนธรรมต่างชาติ เด็กบางคนนิยมและรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติ โดยเห็นว่าสังคมแบบชาติอื่นและการเลียนแบบวัฒนธรรมชาติอื่นที่ไม่เหมาะสมนั้น เป็นสิ่งที่ดี และยิ่งใหญ่

4. ด้านตัวเด็ก

4.1 เด็กวัยรุ่น มีความอยากรู้อยากเห็น อยากรทดลอง ซึ่งเป็นเหตุให้ ถูกชักจูงไปมั่วสุมประพฤติตนไม่สมควรได้โดยง่าย

4.2 เด็กมีความวิตกกังวล หงอยเหงา ว้าเหว่ ซึ่งสืบเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ จึงหันเหไปหาเพื่อน รวมกันเป็นกลุ่มหรือพวก ซึ่งมีความประพฤติเหมือน ๆ กัน

4.3 เด็กจะมีความรู้สึกต้องการความรักความอบอุ่นจากบิดามารดา หรือผู้ปกครอง หากไม่ได้รับจะเกิดความผิดหวัง และจะเป็นความผิดหวังอย่างรุนแรง อาจแสดงออกในทางที่ผิด มีความประพฤติไปในทางที่ไม่เหมาะสม

4.4 เด็กขาดการได้รับบริการแนะนำอย่างถูกต้อง

5. ด้านเศรษฐกิจ

5.1 บิดามารดาหรือผู้ปกครองบางคนมีฐานะยากจน ทำให้เด็กขาดโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียน ต้องดิ้นรนช่วยเหลือตนเองหางานทำก่อนวัยอันสมควร เมื่อมีเงินใช้ก็ใช้ไม่ถูกทาง เช่น มั่วสุม เล่นการพนันสูบบุหรี่ คี๋มสุรว เป็นต้น

5.2 เด็กบางคนไม่ว่าจะศึกษาในระดับใด แต่อาจหางานทำไม่ได้ เกิดภาวะการว่างงาน เด็กจึงหาทางออกโดยการกระทำที่ผิดกฎหมาย หรือฝ่าฝืนระเบียบสังคม

5.3 บิดามารดาหรือผู้ปกครองบางคนมีฐานะดี แต่ขาดความใกล้ชิด และการอบรมบุตรหลาน ให้แต่เงินอย่างเดียว เด็กก็จะใช้เงินไปในทางที่ผิด เช่น ชื้อของฟุ่มเฟือย ชื้อของที่ไม่น่าเป็น และชอบเที่ยวเตร่ เป็นต้น

กรมสามัญศึกษา (2538 : 13) ได้กล่าวถึงการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ นักจิตวิทยา กลุ่มหนึ่งเชื่อว่า มนุษย์สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ด้วยตนเอง ส่วนนักจิตวิทยาอีกกลุ่มหนึ่งเชื่อว่า สิ่งแวดล้อมคือตัวควบคุม

จากความเชื่อของนักจิตวิทยาทั้งสองกลุ่มนี้ ได้มีการพิสูจน์และสรุปเป็นทฤษฎีหลายทฤษฎี ที่ใช้กันแพร่หลายคือ

1. กระบวนการทำค่านิยมให้กระจ่าง Value Clarification (V.C.)
2. การปรับพฤติกรรม Behavior Modification (B.M.)
3. กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม Social Learning (S.L.)

เตียง อันทะโคตร (2542 : 18) ได้กล่าวว่า หลักในการควบคุม ป้องกัน แก้ไข และส่งเสริมพัฒนาการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน และเสริมสร้างพฤติกรรมที่เหมาะสม จะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. พฤติกรรมย่อมมีสาเหตุ พฤติกรรมอย่างเดียวอาจมาจากหลายสาเหตุ
2. สาเหตุอย่างเดียวกันอาจทำให้เกิดพฤติกรรมหลาย ๆ อย่าง นอกจากนี้อย่าทำให้เด็กมีปัญหาขึ้นมา โดยใช้วิธีแก้ปัญหาที่ถูกต้องตามขั้นตอนต่อไปนี้

- 2.1 ศึกษาให้รู้ว่าเด็กมีปัญหาอะไรบ้าง
- 2.2 วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา
- 2.3 หาวิธีแก้ไขที่เหมาะสม

นอกจากนี้การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในโรงเรียนก็มีส่วนสำคัญในการปรับพฤติกรรมของนักเรียน เนื่องจากโรงเรียนจะต้องดำเนินการจัดให้ครู-อาจารย์ ดูแลเอาใจใส่นักเรียนให้ได้รับความปลอดภัยขณะที่อยู่ในโรงเรียน

สรุปได้ว่า งานป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมนักเรียนที่ไม่เหมาะสมนั้น โรงเรียนจะต้องดำเนินการอย่างจริงจัง และจะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย นับตั้งแต่ผู้บริหาร ครู-อาจารย์ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งชุมชน ผู้ปกครอง ตลอดจนได้รับการจัดสรรงบประมาณที่พอเหมาะ มีความตระหนักในภาระหน้าที่ของครู และจะต้องมีการดำเนินการอย่างมีขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา และสภาพความต้องการแก้ปัญหาของนักเรียน
2. วิเคราะห์สภาพปัญหา
3. กำหนดทางเลือกที่จะแก้ปัญหา
4. วิเคราะห์ทางเลือกอย่างหลากหลาย
5. เลือกแนวทางหรือวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุด
6. ลงมือปฏิบัติ

7. ติดตามผล

8. สรุปรายงานผล

9. ถ้าวิธีการแก้ปัญหาที่เลือกไม่ประสบผลสำเร็จ ก็ต้องเลือกวิธีใหม่ และดำเนินการอย่างครบวงจร

5. การดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน

การที่จะพัฒนาสังคมหรือประเทศให้เป็นประชาธิปไตย โดยที่ประชาชนทุกคน มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย จนกลายเป็นวิถีชีวิตประจำวันไปโดยอัตโนมัติ เหมือนประเทศที่พัฒนาแล้ว จำเป็นต้องปลูกฝังประชาธิปไตยตั้งแต่เยาว์วัย ทั้งนี้ เพื่อให้จะได้ประชาชนที่มีความเข้าใจ และเห็นคุณค่าของประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

กรมพล ทอธรรมนูญชาติ (สุนันทา จันทร์แดง. 2542 : 40 ; อ้างอิงมาจากกรมพล ทอธรรมนูญชาติ. 2526 : 117) กล่าวว่า นักรัฐศาสตร์ ได้พิจารณาประชาธิปไตย 3 สถานะ คือ ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมคติ หรือในฐานะที่เป็นแนวคิดในทางการเมือง ประชาธิปไตย ในฐานะที่เป็นระบบการเมือง และประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต

ความดังกล่าวสอดคล้องกับศาสตราจารย์ บัณฑิต (สุนันทา จันทร์แดง. 2542 : 40; อ้างอิงมาจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2528 : 31) กล่าวไว้และเรียกประชาธิปไตยทั้ง 3 สถานะนี้ว่า “องค์สามของประชาธิปไตย” โดยให้ความหมายไว้ดังนี้

1. เชื่อมมั่นในสติปัญญาและเหตุผล และความสามารถของมนุษย์ เทคนิคทุนอิสระภาพและเสรีภาพของมนุษย์

2. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นระบบการเมือง หมายถึง ระบบการเมืองที่ถืออำนาจของประชาชน หรือมาจากประชาชน รัฐบาลเป็นเพียงผู้ใช้อำนาจแทนประชาชน และประชาชนมีโอกาสเปลี่ยนแปลงรัฐบาลได้ โดยการเลือกตั้ง ถือว่าเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน

3. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต หรือในการดำรงชีวิตประจำวัน หมายถึง การอยู่ร่วมกันปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพ ทั้งกายและวาจา ไม่ก้าวก่าสิทธิผู้อื่น เคารพกฎหมายของสังคม ร่วมรับผิดชอบ และทำประโยชน์เพื่อความผาสุกของส่วนรวม ตลอดจนการ

ใช้สติปัญญา และความสามารถในการแก้ไขปัญหทั้งหมด

สรุปได้ว่า การดำเนินงานส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน เป็นการฝึกจำลอง สถานการณ์ ของการสร้างภาวะการเป็นผู้นำที่ดี และรู้จักการเป็นผู้ตาม พร้อมทั้งจะยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น รู้จักบทบาทหน้าที่การที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม รู้จักใช้สิทธิและเสรีภาพอย่าง มีขอบเขต และมีอาจารย์ที่ปรึกษาคอยกำกับดูแล

6. การประเมินงานปกครองนักเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 51) ได้กำหนดขอบข่ายของการประเมินงานปกครอง นักเรียนไว้ดังนี้

- 6.1 จัดให้มีคณะกรรมการประเมินผล
- 6.2 จัดให้มีการวิเคราะห์ผลการประเมิน
- 6.3 มีการเสนอผลการวิเคราะห์ และประเมินผล
- 6.4 นำผลการวิเคราะห์ และการประเมินไปใช้ปรับปรุงแก้ไขและพัฒนางาน

วรศักดิ์ อรรถศรีวร (2543 : 60) กล่าวว่า การประเมินผลงานปกครองนักเรียน มีแผนงาน โครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ มากมายที่จะต้องดำเนินการ การประเมินผลที่ดีมีคุณภาพ นั้น จะต้องเป็นไปตามขั้นตอนได้แก่ การประเมินผลระหว่างดำเนินการ และการประเมินผลหลัง การดำเนินการ แต่ปัจจุบัน โรงเรียนมัธยมศึกษายังประสบปัญหาในการดำเนินการ ดังนี้

1. ฝ่ายปกครองขาดข้อมูล สถิติ และสารสนเทศที่ดี
2. มีการนำผลการประเมิน ไปใช้ในการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนางาน

ปกครองน้อย

3. ผู้ปฏิบัติขาดความรู้ ทักษะในด้านการประเมินผล
4. ขาดบุคลากรด้านการประเมินผล
5. ไม่มีการปรับปรุง ระเบียบ ข้อบังคับ และแนวปฏิบัติต่อเนื่อง

5. การดำเนินงานแนะแนวในโรงเรียน

ความหมายของการแนะแนว ได้มีผู้ให้ความหมายของการแนะแนวไว้ต่าง ๆ กัน เช่น

ดวงเดือน พิศาลบุตร (2515 : 17) กล่าวว่า การแนะแนวคือกระบวนการที่จะให้นักเรียนรู้ช่องทางที่จะใช้ความสามารถของคนที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมให้มากที่สุด รู้จักเลือกตัดสินใจต่าง ๆ อย่างฉลาดมีเหตุผลและถูกต้อง นอกจากนี้การแนะแนวยังได้ช่วยให้นักเรียนรู้จักแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

วัชร ทรัพย์มี (2523 : 1) กล่าวว่า การแนะแนว (Guidance) เป็นกระบวนการช่วยเหลือบุคคลให้เข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เขาสามารถนำตนเองได้ เป็นต้นว่า ตัดสินใจได้ว่าจะศึกษาด้านใด ประกอบอาชีพใด และสามารถปรับตัวได้อย่างมีความสุข เจริญก้าวหน้าในชีวิตและพัฒนาตนเองให้ถึงขีดสุดในทุกด้าน

อาภา จันทรสกุล (2531 : 3) กล่าวถึงลักษณะของการแนะแนว เป็นบริการทั้งหมดที่จัดขึ้นเพื่อช่วยให้นักเรียนเข้าใจตนเองและสภาพแวดล้อมตรงตามความเป็นจริง อันจะเป็นผลให้นักเรียนสามารถตัดสินใจเลือกวางแผนอนาคต ได้อย่างมีประสิทธิภาพตรงตามความต้องการ ตลอดจนพัฒนาตนเองให้เต็มตามศักยภาพ บริการต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นบริการแนะแนว ประกอบด้วย บริการสนเทศ บริการสำรวจนักเรียนเป็นรายบุคคล บริการจัดวางตัวบุคคล บริการติดตามผล และบริการให้คำปรึกษา

อุษณีย์ เย็นสบาย (2533 : 4) กล่าวว่า การแนะแนว (Guidance) หมายถึงการชี้ช่องทางหรือแนวทางให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม และสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นของตนเองได้อย่างเหมาะสม

ดาวนนิ่ง (Downing. 1970 : 7) กล่าวว่า การแนะแนวเป็นกระบวนการจัดขึ้น โดยกลุ่มบุคคลซึ่งได้รับการฝึกอบรมเป็นกรณีพิเศษเพื่อช่วยเหลือบุคคลในการปรับตัวและส่งเสริมให้บุคคลได้พัฒนาตนเองให้ถึงขีดสุดในทุกด้าน

มิลเลอร์ (Miller. 1971 : 13) กล่าวว่า การแนะแนว เป็นกระบวนการให้นักเรียนเข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้บุคคลสามารถตัดสินใจและวางแผนการอนาคตตัวเองได้อย่างเหมาะสม

จากคำจำกัดความของการแนะแนวที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การแนะแนว หมายถึงกระบวนการช่วยเหลือบุคคลให้เข้าใจตนเอง เข้าใจคนอื่น รู้จักเลือกแนวทางวางแผนในการดำเนินชีวิตเพื่อไปสู่เป้าหมายในอนาคตที่พึงประสงค์ สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม และดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

หลักการแนะแนว

อนันต์ อนันตรังสี (2517 : 23 – 25) และวัชรวิ ทรัพย์มี (2517 : 4-5) กล่าวถึงหลักการแนะแนวไว้สรุปได้ดังนี้

1. การแนะแนวเป็นบริการที่จัดขึ้น เพื่อบุคคลทุกคนทั้งคนปกติ และคนที่ประสบปัญหา
2. การแนะแนวจัดขึ้นเพื่อการพัฒนาบุคคลในทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา
3. การแนะแนวนั้นถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นสำคัญ
4. การแนะแนวนั้นในเรื่องการเข้าใจตนเอง ความสามารถในการตัดสินใจ และความสามารถในการปรับตัว
5. การแนะแนวมีจุดมุ่งหมายเพื่อทั้งการป้องกัน การแก้ไขและการส่งเสริมพัฒนาการ
6. การแนะแนวเป็นกระบวนการต่อเนื่อง

7. ผู้ที่ทำหน้าที่นักแนะแนวควรมีคุณสมบัติเหมาะสม โดยผ่านการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาจิตวิทยา หรือสาขาที่เกี่ยวข้อง มีประสบการณ์และบุคลิกภาพที่เหมาะสม
8. การแนะแนวควรได้รับการสนับสนุน และความร่วมมือจากผู้รับบริการ
9. การแนะแนวช่วยให้บุคคลปรับตัวได้ในปัจจุบัน และมีการวางแผนที่ดีในอนาคต
10. การแนะแนวยึดหลักสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ในการเลือกตัดสินใจที่จะนำชีวิตของตนเอง ผู้แนะแนวจะไม่ทำหน้าที่ตัดสินใจให้กับผู้รับบริการ
11. การแนะแนวควรได้รับการร่วมมือและเต็มใจจากทั้งผู้ให้และผู้รับบริการ
12. การแนะแนวเป็นเรื่องของการพัฒนาคน ฉะนั้น ถ้าบุคคลแต่ละคนได้พัฒนาถึงขีดสุดในทุกด้าน และสามารถปรับตัวได้ดีแล้ว สังคมก็จะพัฒนารุ่งเรืองตามไปด้วย

จุดมุ่งหมายของการแนะแนว

ประภัสสร ปานศรี (2536 : 21-24) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการแนะแนวในโรงเรียนประถมศึกษา สรุปได้ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายสำหรับเด็ก

- 1.1 เพื่อช่วยพัฒนาเด็กให้เข้าใจตนเอง
- 1.2 เพื่อส่งเสริมบุคลิกภาพที่พึงปรารถนา ซึ่งจะนำไปสู่การมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข
- 1.3 เพื่อส่งเสริมสมรรถภาพการศึกษาเล่าเรียนให้มีความพร้อมและเริ่มต้นอย่างเหมาะสม
- 1.4 เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็ก เพื่อขจัดปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ซึ่งอาจเกิดขึ้น หรือขัดขวางพัฒนาการของเด็ก

2. จุดมุ่งหมายสำหรับครู

- 2.1 เพื่อช่วยครูในการวางแผนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็กทุกคน โดยพิจารณา สติปัญญา ความสามารถ การปรับตัวเองในสังคม และความต้องการส่วนบุคคล
- 2.2 เพื่อช่วยให้ครูเข้าใจเด็กแต่ละคน และพยายามใช้วิธีการสอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาเต็มความสามารถ
- 2.3 เพื่อให้ครูสามารถนำหลักการแนะแนวไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม และสอดคล้องกับการสอน เพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อให้เด็กได้รับประโยชน์จากโรงเรียนมากที่สุด
- 2.4 เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับ โรงเรียน โรงเรียนกับชุมชน ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมฝึกเด็กให้มีความรับผิดชอบ และเป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพในชุมชน

3. จุดมุ่งหมายสำหรับผู้ปกครอง

- 3.1 เพื่อช่วยให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง ทราบเกี่ยวกับพัฒนาการและปัญหาต่าง ๆ ของเด็กและโรงเรียน
 - 3.2 เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างบิดามารดา ผู้ปกครอง ครู ผู้บริหาร โรงเรียน ตลอดจนทั้งตัวเด็กเอง เพื่อพัฒนาและหาทางช่วยเหลือเด็กให้มากที่สุด และเพื่อพัฒนาโรงเรียน ชุมชนที่แวดล้อมเด็ก
- ความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ในการดำเนินงานแนะแนวที่จัดขึ้นในโรงเรียน ส่วนใหญ่ก็เพื่อพัฒนาเด็กให้เป็นคนดีมีคุณธรรม ดังที่ สติชัย นิยมญาติ (ศรีบุญเรือนทองสนธิ. 2531 : 12-13; อ้างอิงมาจาก สติชัย นิยมญาติ. 2525 : 29) กล่าวไว้ว่า วัตถุประสงค์ของการแนะแนวก็เพื่อให้ผู้รับการแนะแนวได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ รวมทั้งได้ความเจริญงอกงามทางจิตวิทยา สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การที่บุคคลจะพัฒนาได้อย่างเต็มที่นั้น ก่อนอื่นเขาจะต้องเข้าใจตนเองและสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบข้างเป็นอย่างดี บุคคลที่มีความเข้าใจตนเอง และเข้าใจสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตนเองได้ดีนั้นที่จะมีโอกาสได้เป็นมนุษย์ที่สามารถสร้างความเจริญให้แก่สังคมได้ และเป็นมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพในการทำงานสูง

บทบาทของครูแนะแนว

จตุธา บุรีภักดิ์ (2528 : 53) ได้กำหนดบทบาทของครูแนะแนวไว้ดังนี้ คือ ครูแนะแนวต้องการ โครงการในการจัดบริการแนะแนว จัดทำระเบียบนสะสมและแบบทดสอบ นักเรียนในด้านต่าง ๆ ร่วมจัดโครงการนักเรียน และจัดวิชาเรียน ติดต่อบริการงานระหว่าง ครู-อาจารย์ และผู้ปกครอง จัดให้นักเรียนได้เลือกโครงการเรียนอย่างถูกต้องเหมาะสมกับสภาพของตนเอง ให้คำปรึกษาหารือในเรื่องการเรียน ความประพฤติ อาชีพ และอุปสรรคต่าง ๆ เตรียมแบบฟอร์มลงทะเบียน เชิญวิทยากรต่าง ๆ มาบรรยายเกี่ยวกับการศึกษาและอาชีพ ช่วยครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ด้านวิชาการ การปกครองและปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียน

ประทุม แป้นสุวรรณ (2535 : 264-265) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูแนะแนวไว้สรุปได้ดังนี้

1. มีบทบาทร่วมกับผู้บริหาร เสนอโครงการจัดแนะแนว เสนอบประมาณที่จะใช้ในกิจกรรมแนะแนวในการซื้อวัสดุ อุปกรณ์ จัดโครงการพัฒนาบุคลากรที่ร่วมงานด้วย สำรวจความต้องการของนักเรียนและเสนอผู้บริหาร
2. มีบทบาทร่วมกับบุคลากรในโรงเรียน เป็นผู้ชี้แนะแนวทางให้ความรู้ในการดำเนินงานแก่บุคลากรอื่น ๆ เกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูลนักเรียน การให้คำปรึกษาแก่นักเรียน และร่วมมือในการแก้ปัญหาที่นักเรียนที่ผู้อื่นส่งต่อมาให้
3. มีบทบาทต่อผู้ปกครอง ขอความร่วมมือผู้ปกครองในการจัดกิจกรรมงานแนะแนว เชิญผู้ปกครองมาร่วมงานที่โรงเรียนจัดขึ้น เช่น แนะนำการศึกษาต่อและอาชีพ เป็นต้น
4. รับผิดชอบต่องานแนะแนวที่โรงเรียนจัดทั้ง 5 บริการ
5. ขอความร่วมมือจากสถาบันอื่น ๆ ในการเชิญวิทยากร หรือขอความร่วมมือในการส่งตัวเด็กไปยังผู้เชี่ยวชาญ โดยเฉพาะ เช่น นักสังคมสงเคราะห์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการป้องกันและรักษาเกี่ยวกับผู้ติดยาเสพติด
6. ติดตามผลและการประเมินผลงานเกี่ยวกับผู้มารับบริการ การจัดบริการเพื่อหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2521 : 10) ได้จำแนกบทบาทของ
ครูแนะแนวไว้ดังนี้คือ

1. เป็นผู้ดำเนินการปฏิบัติงานแนะแนวทั้ง 5 บริการ
2. ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกแก่บุคลากรแนะแนว
3. รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมในคาบกิจกรรมแนะแนว

(สำหรับ โรงเรียนมัธยมศึกษา)

4. จัดทำ จัดทำ และพัฒนาเครื่องมือแนะแนว
5. สร้างสัมพันธภาพที่ดีแก่นักเรียน ครู และผู้ปกครอง
6. พัฒนาวิธีการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ
7. รวบรวมข้อมูล สถิติ อันจะเป็นประโยชน์ต่องานแนะแนวของโรงเรียน
8. ประเมินผลการปฏิบัติงานแนะแนว

กรมวิชาการ (2538. 23-27) กล่าวว่าครูประจำชั้นมีหน้าที่รับผิดชอบการจัด
สภาพแวดล้อมของนักเรียนในโรงเรียน มีบทบาทสำคัญต่อการปรับตัวของนักเรียน ครูประจำชั้น
จึงมีหน้าที่เป็นครูแนะแนวโดยตรง บทบาทหน้าที่ของครูประจำชั้นมีดังต่อไปนี้

1. สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับนักเรียน
2. รับผิดชอบการจัดกิจกรรมโฮมรูม
3. เข้าใจและยอมรับพฤติกรรมตามวัยของนักเรียน
4. ยอมรับความจริงว่า “พฤติกรรมย่อมมีสาเหตุ” การที่นักเรียนมีพฤติกรรม

เบี่ยงเบนนั้นย่อมมีสาเหตุต่างกัน

5. รวบรวมวินิจฉัยข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน และรับผิดชอบในการจัด

ระเบียบสะสมนักเรียนในชั้นให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

6. ให้คำปรึกษาและช่วยเหลือนักเรียนในเรื่องการปรับตัว
7. ร่วมมือกับผู้ปกครองในการช่วยเหลือพัฒนานักเรียน และเยี่ยมบ้าน

นักเรียน

8. ร่วมเป็นคณะกรรมการแนะแนวของโรงเรียน
9. ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับงานแนะแนว

ประโยชน์ของการแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษา

บัญชาฑูรย์ ชุมวางปี (2542: 39-40) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดบริการแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษาไว้ดังนี้

1. ช่วยให้นักเรียนสามารถปรับตัวเข้ากับบุคคล และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของโรงเรียน ได้ดีขึ้น เป็นการลดความเครียดทางจิตใจ
2. ทำให้นักเรียนสามารถเลือกแผนการเรียนและอาชีพได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด ความสนใจ สภาพร่างกาย และฐานะทางเศรษฐกิจของนักเรียน ทำให้นักเรียนไม่ต้องเสียเวลาเรียนซ้ำ หรือเปลี่ยนแผนการเรียนใหม่ เนื่องจากไม่เหมาะสมกับตนเอง
3. ช่วยให้นักเรียนเป็นประชากรที่มีคุณภาพ ช่วยเศรษฐกิจของประเทศ เพราะการที่นักเรียนได้เรียนและประกอบอาชีพที่ตรงกับความสนใจและความสามารถของตน ทำให้มีประสิทธิภาพในการทำงาน
4. ช่วยลดปัญหาสังคม เนื่องจากนักเรียนได้รับการแนะแนว ทำให้รู้จัก และเข้าใจตนเอง ยอมรับสภาพความจริงเกี่ยวกับตนเอง ทั้งยังรู้จักปรับปรุงแก้ไขตนเองให้ดีขึ้น ทำให้ไม่ประพฤติดนไปในทางที่ไม่เหมาะสม

การให้คำปรึกษา (Counseling)

การให้คำปรึกษาเป็นบริการที่ช่วยให้นักเรียนเข้าใจตนเอง และสิ่งแวดล้อม เพื่อที่จะสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ ได้มีผู้ให้ความหมายของการให้คำปรึกษาแตกต่างกันไป เช่น

อาภา จันทรสกุล (2531 : 2) ให้ความหมายของการให้คำปรึกษาว่า เป็นกระบวนการให้ความช่วยเหลือ โดยผู้ขอรับคำปรึกษาพบปะกับผู้ให้คำปรึกษา ภายใต้สัมพันธภาพที่จะช่วยให้ผู้ขอรับคำปรึกษาเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง สภาพแวดล้อมและปัญหาที่เผชิญอยู่ได้ดีขึ้น ผู้ให้คำปรึกษาใช้เทคนิค และวิธีทางจิตวิทยา ช่วยให้ผู้ขอรับคำปรึกษา มีโอกาสสำรวจความรู้สึก

ค่านิยม ตลอดจนข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่ทักษะการแก้ไขปัญหา และการตัดสินใจเลือกเป้าหมาย ในการดำเนินชีวิตของตนเอง ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การให้คำปรึกษา ควรดำเนินการในสถานที่ ที่มีลักษณะเป็นส่วนตัว มีแบบแผนทางวิชาชีพ โดยผู้ให้คำปรึกษาปฏิบัติ ตามจรรยา-บรรณ ในการรักษาข้อมูลของผู้รับคำปรึกษาไว้เป็นความลับ

วัชรีย์ ทรัพย์มี (2523 : 5) กล่าวว่า การให้คำปรึกษาเป็นกระบวนการของ สัมพันธภาพระหว่างผู้ให้คำปรึกษา ซึ่งเป็นนักวิชาชีพที่ได้รับการฝึกอบรม กับผู้รับบริการซึ่ง ต้องการความช่วยเหลือ เพื่อช่วยให้ผู้รับบริการเข้าใจตนเองมากขึ้น ปรับปรุงทักษะในการตัดสินใจ และทักษะในการแก้ปัญหา ตลอดจนปรับปรุงความสามารถในการที่จะทำให้ตนเองพัฒนาขึ้น

พจนารถ แดงพลอย (2532 : 45-46) ได้อธิบายบทบาทของผู้ให้คำปรึกษาว่า ควรมีลักษณะ ดังนี้

1. มีความมั่นใจในบทบาทในการเป็นผู้ให้คำปรึกษา ไม่ควรสนิทสนม เป็นกันเองกับนักเรียนเกินไป จนสัมพันธภาพที่เกิดขึ้นเป็นเชิงญาติกัน หรือเพื่อนเล่นกัน เพราะ อาจจะทำให้ขาดความศรัทธา หรือความเชื่อมั่นไว้วางใจกัน ในขณะเดียวกันถ้าวางตัวเป็นผู้ใหญ่ เกินไปหรือวางบทบาทเป็นผู้มีอำนาจเหนือกว่านักเรียนมากเกินไป สัมพันธภาพที่เกิดขึ้นอาจเป็น ลักษณะคล้ายผู้ปกครอง หรือผู้สอบสวน หรือผู้ถูกสอบสวนไป ซึ่งอาจทำให้นักเรียนมีความรู้สึก ไม่สบายใจที่จะเล่าเรื่องต่าง ๆ ออกมาอย่างเปิดเผยได้ ถ้านักเรียนระวังตัวมากเกินไปก็จะเป็นผลเสีย เช่นเดียวกัน การรู้จักวางตัวในบทบาทหน้าที่ของผู้ให้คำปรึกษาได้พอควรนั้น จะช่วยให้เกิด สัมพันธภาพเชิงให้คำปรึกษาขึ้น ทำให้นักเรียนรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองในขณะนั้นว่า จะวางตัวอย่างไร เกิดความไว้วางใจ ศรัทธาและเชื่อมั่นว่าผู้ให้คำปรึกษาจะสามารถช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาของตนได้

2. มีความสนใจอย่างจริงจังในการแก้ไขปัญหานักเรียน ซึ่งจะแสดงออกมาได้ทั้งการพูด และกริยาท่าทาง ซึ่งภาษาอังกฤษใช้คำว่า Attending Behavior

3. มีความรู้สึกเห็นใจและเข้าใจต่อปัญหาที่เป็นทุกข์ของนักเรียนอย่างจริงจัง ผู้ให้คำปรึกษาต้องรู้จักตัวเองให้ดีกว่าก่อนว่า ตนมีบุคลิกลักษณะที่ช่วยช่วยเหลือคนที่มีความทุกข์ มีปัญหาทางด้านสุขภาพจิตหรือไม่ ถ้าบุคลิกของตนไม่เหมาะสมก็ไม่ควรเป็นผู้ให้คำปรึกษา เพราะ จะทำให้เกิดความคับข้องใจในตัวเอง

4. ทักษะในการปฏิบัติงานให้คำปรึกษา เช่น การรู้จักรับฟัง (Listening Skill) การรู้จักเงียบ (Silence Technique) การรู้จักซักถาม (Interview Technique) การรู้จักควบคุมอารมณ์ไม่ให้ร่วมไปกับเรื่องที่นักเรียนเล่ามากเกินไป (Counter Transference) หรือการรู้จักตอบปัญหาข้อสงสัยของนักเรียนได้อย่างมีหลักการ เป็นต้น

5. เป็นคนยืดหยุ่นได้ ผู้ให้คำปรึกษาจะต้องรู้จักยืดหยุ่นตามกาลเทศะ และบุคลิกลักษณะของนักเรียนที่แตกต่างกัน รู้จักโอนอ่อนผ่อนตามนักเรียนที่มีปัญหาเฉพาะอย่าง เป็นต้น

จุดมุ่งหมายของการให้คำปรึกษา

สถิต วงศ์สวรรค์ (2523 : 402) ได้กล่าวถึงการให้คำปรึกษาว่า มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยให้ผู้รับบริการมีโอกาสสำรวจตัวเองว่ามีความถนัด ความสามารถ จุดเด่น จุดด้อยอย่างไร เพื่อให้ได้รู้ข้อมูลในการตัดสินใจ และแก้ปัญหาด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

สำเนาวิ ขจรศิลป์ (2526 : 5) กล่าวสรุปว่า จุดประสงค์การให้คำปรึกษา คือการช่วยให้คำปรึกษาแก่นักเรียน ในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม และช่วยเหลือนักเรียนแก้ปัญหาทุกด้านที่จะเป็นอุปสรรคต่อการเรียนของนักเรียน ตลอดจนให้ความร่วมมือกับอาจารย์ และข้าราชการในสถาบัน เพื่อช่วยเหลือนักเรียนในด้านการเรียนและการพัฒนาตนเอง

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (ม.ป.ป. : 190) กล่าวว่าไว้ว่า จุดประสงค์ของการให้คำปรึกษา คือ การมุ่งส่งเสริม ใ้บุคคลเกิดพัฒนาการ และมีความเจริญงอกงามทางด้านจิตใจ ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลไปสู่วุฒิภาวะนั่นเอง นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องถึงการเรียนรู้ ความเจริญงอกงาม และการปรับพฤติกรรมของผู้รับคำปรึกษาแต่ละรายด้วย

ดังนั้น สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการให้คำปรึกษา คือ การช่วยให้บุคคลผู้รับคำปรึกษาได้เข้าใจตนเอง และสามารถตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถพัฒนาตนเองตามศักยภาพ

6. บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ตั้งอยู่ที่ตำบลเวียง อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดร้อยเอ็ด มีสถานศึกษาในสังกัดแบ่งออกเป็นรายอำเภอต่างๆ ดังนี้

6.1 อำเภอโพธิ์ทอง

6.1.1 โรงเรียนช่วงชั้นที่ 1,2 จำนวน 52 โรงเรียน

6.1.2 โรงเรียนช่วงชั้นที่ 1,2,3 จำนวน 14 โรงเรียน

6.1.3 โรงเรียนช่วงชั้นที่ 3,4 จำนวน 6 โรงเรียน

6.2 อำเภอโพธิ์ชัย

6.2.1 โรงเรียนช่วงชั้นที่ 1,2 จำนวน 25 โรงเรียน

6.2.2 โรงเรียนช่วงชั้นที่ 1,2,3 จำนวน 7 โรงเรียน

6.2.3 โรงเรียนช่วงชั้นที่ 3,4 จำนวน 2 โรงเรียน

6.3 อำเภอเสลภูมิ

6.3.1 โรงเรียนช่วงชั้นที่ 1,2 จำนวน 56 โรงเรียน

6.3.2 โรงเรียนช่วงชั้นที่ 1,2,3 จำนวน 20 โรงเรียน

6.3.3 โรงเรียนช่วงชั้นที่ 3,4 จำนวน 6 โรงเรียน

6.4 อำเภอหนองพอก

6.4.1 โรงเรียนช่วงชั้นที่ 1,2 จำนวน 25 โรงเรียน

6.4.2 โรงเรียนช่วงชั้นที่ 1,2,3 จำนวน 9 โรงเรียน

6.4.3 โรงเรียนช่วงชั้นที่ 3,4 จำนวน 3 โรงเรียน

6.5 อำเภอเมยวดี

6.5.1 โรงเรียนช่วงชั้นที่ 1,2 จำนวน 5 โรงเรียน

6.5.2 โรงเรียนช่วงชั้นที่ 1,2,3 จำนวน 6 โรงเรียน

- 6.5.3 โรงเรียนช่วงชั้นที่ 3,4 จำนวน 1 โรงเรียน
 6.6 โรงเรียนเอกชนช่วงชั้นที่ 1,2 จำนวน 10 โรงเรียน

รวมโรงเรียนในสังกัดทั้งสิ้น 241 โรง จำนวนข้าราชการครูทั้งหมด 2,589 คน จำนวนนักเรียนทั้งหมด 49,087 คน แบ่งเป็นโรงเรียนช่วงชั้นที่ 1.2.3 จำนวน 213 โรงเรียน โรงเรียนช่วงชั้นที่ 3,4 จำนวน 18 โรงเรียน และโรงเรียนเอกชน 10 โรงเรียน จำนวนนักเรียนแบ่งตามระดับของโรงเรียนเป็นช่วงชั้นที่ 1,2 จำนวน 20,264 คน ช่วงชั้นที่ 3.4 จำนวน 20,264 คน
 (<http://area.obec.go.th/roiet3/dataschool.htm>)

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1 งานวิจัยในประเทศ

เปลื้อง เจริญอาจ (2535 : บทคัดย่อ) ศึกษาถึงความคิดเห็นของผู้บริหารคณะกรรมการฝ่ายปกครอง คณะกรรมการฝ่ายแนะแนวและครูอาจารย์ ที่มีต่อการลงโทษนักเรียนที่ประพฤติผิดระเบียบความประพฤติ และระเบียบการแต่งกาย ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร คณะกรรมการฝ่ายปกครอง คณะกรรมการฝ่ายแนะแนว และครูอาจารย์ มีความคิดเห็นต่อการใช้มาตรการลงโทษนักเรียนที่ประพฤติผิดระเบียบความประพฤติ และระเบียบการแต่งกายว่าควรลงโทษสถานหนัก สิ่งเสพติด ผิดกฎหมาย เช่น กัญชา สารระเหย เห็นว่าควรลงโทษโดยสั่งพักการเรียน

রাইف วณิชสาร (2535 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิธีการที่ครูปกครอง และครูแนะแนวใช้ในการแก้ไขพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กรมสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ได้แก่ ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาจำนวน 92 คน จำนวนเป็นครูปกครอง 46 คน ครูแนะแนว 46 คน ผลการวิจัยพบว่า ครูปกครองและครูแนะแนวส่วนใหญ่ใช้วิธีชี้แจงให้เห็นผิดถูก ในการแก้ไขพฤติกรรมที่เป็นปัญหา วิธีที่ใช้รองลงมาคือวิธีการลงโทษ และวิธีค้นหาสาเหตุ

ถาวร วิชาผง (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานปกครองนักเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนสตรีศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า

1. ด้านการวางแผนการปกครองนักเรียน โรงเรียนได้รวบรวมและจัดทำระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับระเบียบวินัยในการปกครองเป็นคู่มือ จัดสายงานปกครองนักเรียนในรูปกรรมการ จัดแผนงานและปฏิทินปฏิบัติงานตามนโยบายของโรงเรียน มีปัญหาคือบุคลากรบางคนไม่เข้าใจการเขียนแผนงาน/โครงการ การเก็บข้อมูลไม่เป็นปัจจุบันเนื่องจากมีเวลาน้อย บุคลากรมีงานอื่นที่ปฏิบัติมาก โรงเรียนแก้ปัญหาโดยจัดให้บุคลากรทุกคนมีภาระงานที่เหมาะสม และดำเนินการประชุมชี้แจงการเขียนแผนงาน/โครงการทุกแผนแก่บุคลากร
2. ด้านการบริหารงานปกครองนักเรียน โรงเรียนกำหนดสายงานปกครองนักเรียนเป็น 5 งาน คือ งานระดับชั้น งานส่งเสริมวินัยและจริยธรรม งานรักษาความปลอดภัย งานสารวัตรนักเรียน และงานกิจกรรมนักเรียน ออกคำสั่งโรงเรียนและคู่มือครู โดยกำหนดหน้าที่ไว้ชัดเจน มีการจัดรักษาความสงบเรียบร้อยของโรงเรียนในรูปแบบคณะสี ปัญหาในการปฏิบัติงานคือ บางงานไม่สามารถดำเนินการตรวจตราจับกุมเมื่อพบว่านักเรียนประพฤติผิดระเบียบวินัย การปฏิบัติหน้าที่ครูเวรประจำวันไม่ครอบคลุมบริเวณโรงเรียน สาเหตุมาจากครูอาจารย์มีเวลาน้อยเกินไป แก้ไขปัญหาโดยการแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจทราบเมื่อพบว่านักเรียนมีวสุมตามแหล่งต่าง ๆ
3. ด้านการส่งเสริมพัฒนาให้นักเรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม โดยจัดประกวดห้องเรียนดีเด่น จัดประชุมอบรมเข้าค่ายตามแผนงาน/โครงการสำหรับนักเรียนใหม่ ให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ จัดกิจกรรมรักโรงเรียน ด้านกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ จัดให้มีห้องสมุดหมวดวิชา จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ โดยการเผยแพร่ทางวารสารของโรงเรียน และมอบเกียรติบัตร หรือโล่รางวัลต่าง ๆ ปัญหาที่พบเห็นคือ การจัดกิจกรรมดำเนินไปไม่ทั่วถึง ซึ่งเกิดจากงบประมาณไม่เพียงพอ ขาดวัสดุอุปกรณ์ และมีนักเรียนจำนวนมาก แก้ไขปัญหาโดยจัดงบประมาณเพิ่มเติม และของงบประมาณสนับสนุนจากสมาคมผู้ปกครองและครู
4. ด้านการป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน โรงเรียนจัดระบบสารสนเทศ เพื่อแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน จัดกิจกรรมพบครูที่ปรึกษา สักคำละหนึ่งครั้ง เพื่อสอบถามปัญหาและให้การอบรม แนะนำแก้ไขพฤติกรรมต่าง ๆ ประชุมผู้ปกครองนักเรียนใหม่ก่อนเปิดภาคเรียน จัดให้มีสารวัตรนักเรียนในการติดตามพฤติกรรม มีมาตรการตัดคะแนนความประพฤติและลงโทษตามควรแก่กรณี ปัญหาที่พบคือการติดตามดูแล

พฤติกรรม และการจัดเก็บข้อมูลไม่เป็นปัจจุบัน นักเรียนขาดความเอาใจใส่ในการพบอาจารย์ที่ปรึกษา และอาจารย์ที่ปรึกษาทำหน้าที่ไม่สมบูรณ์ แก้ไขปัญหาโดยการให้ฝ่ายปกครองติดตามผลการปฏิบัติงานของครูอาจารย์ที่ปรึกษา ประชุมชี้แจงให้ครูอาจารย์ทุกคนรับทราบ และมอบหมายให้ปฏิบัติต่อนักเรียนทุกคนอย่างเป็นธรรม

5. ด้านการดำเนินงานส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน มีการจัดทำแนวปฏิบัติ แผนงาน/โครงการมีการเลือกตั้งคณะกรรมการห้องเรียน คณะกรรมการกิจกรรมต่าง ๆ และเชิญวิทยากรมาบรรยาย ตลอดจนเดินรณรงค์ไม่ขายสิทธิ์ขายเสียง ปัญหาที่พบคือ นักเรียนไปใช้สิทธิ์ในการเลือกตั้งบางส่วนเท่านั้น เพราะไม่มีมาตรการแรงจูงใจ ประชาสัมพันธ์ ให้นักเรียนตระหนักในความสำคัญของการใช้สิทธิ์เลือกตั้ง

6. ด้านการประเมินผลงานปกครองนักเรียน โรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบดำเนินการจัดทำเครื่องมือประเมินผลลักษณะต่าง ๆ จัดทำแบบฟอร์มจัดเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์การประเมินงานปกครองนักเรียน เพื่อนำเสนอต่อผู้บริหาร โรงเรียนเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในด้านการบริหาร ปัญหาที่พบคือเครื่องมือไม่ครอบคลุมเนื้อหาเท่าที่ควร เนื่องจากผู้รับผิดชอบมีเวลาในการดำเนินการน้อย แก้ไขปัญหาโดยการกระจายงาน เปิดโอกาสให้ครูอาจารย์ทุกคนได้ทำงานเท่าเทียมกัน แล้วมอบหมายให้ผู้ที่มีความชำนาญดำเนินการด้านนี้

พัฒนา อนนทลีทา (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาบุคลากรในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนธัญญาพัฒน์วิทย์ อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ มีสภาพปัญหาคือ ครูผู้ปฏิบัติงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทำให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนดำเนินไปอย่างไม่ดีเท่าที่ควร

การศึกษาครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนธัญญาพัฒน์วิทย์ โดยการใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผลการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบบันทึกประจำวัน แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตการปฏิบัติงานของผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า และวิเคราะห์ข้อมูลใช้การพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา พบว่า การปฏิบัติงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนก่อนพัฒนา พบว่า ครูผู้ปฏิบัติงานนั้น ไม่สามารถปฏิบัติงานได้เต็มที่ เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจในแนวทางปฏิบัติ มอบหมายให้เป็นหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาเพียงผู้เดียว ทำให้การปฏิบัติงานบางขั้นตอนล่าช้า เนื่องจากนักเรียนภายใต้การดูแลมีมาก เช่น การเก็บระเบียบสะสม การประเมินพฤติกรรมเด็กเพื่อการคัดกรอง ครูรู้จักนักเรียนเป็นบางคน เฉพาะกลุ่มที่มีจุดเด่นเท่านั้น ทำให้การดูแลนักเรียนเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึง จึงมีการพัฒนางานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยนำคณะครูไปศึกษาดูงาน อบรมให้ความรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ หลังการพัฒนา พบว่า ครูผู้ปฏิบัติงานสามารถดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้เป็นอย่างดี มีการตั้งคณะกรรมการอย่างเป็นทางการรูปแบบ ทำงานโดยประสานความร่วมมือกับทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นครูที่ปรึกษา ครูผู้สอน คณะผู้บริหาร โรงเรียน ตลอดจนผู้ปกครอง การดำเนินงานในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนดำเนินการไปด้วยดี สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาให้กับนักเรียนได้อย่างทั่วถึง ครูเข้าใจบทบาทผู้ดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพิ่มขึ้น

ประหยัด ตีเพื่อย (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กระบวนการนิเทศภายใน ของโรงเรียนสนธิราษฎร์วิทยา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน (Planning) ขั้นตอนการลงมือปฏิบัติ (Action) ขั้นตอนการสังเกต (Observing) และขั้นตอนการสะท้อนผล (Reflecting) ผู้ร่วมศึกษาได้แก่บุคลากรใน โรงเรียน และบุคคลภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญ รวม 24 คน เครื่องมือที่ใช้ศึกษาค้นคว้าคือ แบบประเมินระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสังเกตการพัฒนานุเคราะห์ช่วงการดำเนินงานตามวงจร PAOR แบบบันทึกประจำวันของผู้ค้นคว้าและผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าแบบประเมินตนเอง (SDQ) สำหรับนักเรียน แบบประเมินตนเอง (SDQ) สำหรับครูที่ปรึกษาประเมินนักเรียน แบบประเมินตนเอง (SDQ) สำหรับผู้ปกครองประเมินนักเรียน

ผลการศึกษาค้นคว้าปรากฏ ดังนี้

1. ปัญหาที่ค้นพบในการพัฒนานุเคราะห์ด้านระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ ครูไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูยังไม่สามารถวางแผนจัดการด้านระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และครูยังไม่สามารถปฏิบัติตามแผนการจัดการด้านระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงส่งผลให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไม่ได้ผลเท่าที่ควร

นักเรียนยังมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์

2. หลังจากได้ดำเนินการพัฒนาบุคลากรด้านระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามขั้นตอนของหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 3 ด้าน คือ

2.1 ด้านพฤติกรรมการพัฒนาตัวเองของบุคลากร บุคลากรที่ร่วมศึกษาสามารถพัฒนาตนเองได้เป็นอย่างดี มีความรู้ความเข้าใจและดำเนินการปฏิบัติกิจกรรมด้านระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ตนเองรับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ด้านพฤติกรรมพัฒนาของตัวนักเรียน นักเรียนมีสุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดีในระหว่างการศึกษาเล่าเรียน มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ กล้าแสดงความคิดเห็น

2.3 ด้านกระบวนการนิเทศภายใน โรงเรียนได้นำการนิเทศภายใน แบบมีส่วนร่วมมาใช้ในกระบวนการบริหารด้านระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยเน้นให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา

โดยสรุป การพัฒนาบุคลากรด้านระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้ขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ช่วยให้บุคลากรได้พัฒนาตนเองด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิตต่อการศึกษาเล่าเรียน

7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

เดนนิส (Dennis. 1981 : 4563-A) แห่งมหาวิทยาลัยมิสซูรี โคลัมเบีย ได้ทำการวิจัยเรื่อง การควบคุมพฤติกรรมและวินัยนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า

1. ห้องเรียนที่ครูใช้วิธีการควบคุมห้องเรียนอย่างเคร่งครัดจะไม่มีผลอย่างแท้จริงต่อการมีวินัยของนักเรียน และนักเรียนจะมองว่าครูเป็นผู้ที่คอยควบคุมนักเรียนมากกว่า

2. นักเรียนจะชอบครูที่ให้ความช่วยเหลือมากกว่าครูที่ควบคุมนักเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด

3. ในการรักษาวินัยของนักเรียนจะไม่มี ความแตกต่างกัน ระหว่างครูที่ชอบช่วยเหลือและครูที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน

4. ในเรื่องการดูแลความประพฤติของนักเรียน ปรากฏว่า ครูที่ละเลย กับครูที่เคร่งครัดอย่างมากจะมีผลต่อการมีวินัยของนักเรียน

ไลออนส์ (Lyons. 1993 : 195) ได้ศึกษาความเข้าใจของผู้บริหารโรงเรียน และครู ถึงปัญหาและลักษณะพฤติกรรมของวัยรุ่นที่รวมเป็นแก๊ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อโรงเรียนด้านระเบียบ วินัยและความปลอดภัย ผลการวิจัยพบว่า ครูใหญ่ หรือครูที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับพฤติกรรม และระเบียบวินัยของโรงเรียน มีความเห็นว่าเด็กที่รวมแก๊งวัยรุ่น ส่วนใหญ่จะมาจากครอบครัว ที่แตกแยก อยู่ในชุมชนที่ยากจน อยู่ในโรงเรียนขนาดใหญ่ เป็นเด็กที่มีผลการเรียนอ่อนกว่าปกติ ซึ่งสาเหตุเหล่านี้ ทำให้พฤติกรรมที่ไม่ดีของเด็กตามมา จากการศึกษาสรุปได้ว่า สาเหตุที่นักเรียน ประพฤติผิดระเบียบวินัยเนื่องมาจาก

1. สภาพแวดล้อมครอบครัวของนักเรียน
2. สภาพแวดล้อมในโรงเรียนของนักเรียน

ฮิลล์ (Hill. 1994 : 2824-A) ได้ศึกษาการรับรู้ของครูและผู้ปกครองเกี่ยวกับปัญหา วินัยนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ในเขตชานเมืองรัฐคาโรไลนาเหนือ โดยเปรียบเทียบ ความแตกต่างระหว่างความรับรู้ของบุคคลทั้งสองกลุ่ม ในเรื่องพฤติกรรมนักเรียนที่ถือว่าผิดวินัย อย่างรุนแรง ปัจจัยที่เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ตลอดจนกรณีการ ลงโทษนักเรียนโดยการพักการเรียน การงดการเรียนบางรายวิชา การไล่ออก เมื่อนักเรียนทะเลาะวิวาทชกต่อยกัน การทำร้ายร่างกาย การพกพาอาวุธ การเสพหรือจำหน่ายยาเสพติด ด้านผู้สาว เป็นต้น ผลการศึกษาพบว่า ทั้งครูและผู้ปกครองเห็นว่าการมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมอย่างรุนแรง ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับระเบียบวินัยในโรงเรียน ซึ่งการเกิดปัญหาเรื่องระเบียบวินัยมีสาเหตุมาจาก ทั้งภายในและภายนอกตัวนักเรียน สาเหตุการเกิดปัญหาผิดระเบียบวินัยของนักเรียนได้แก่ การไม่มี วินัยในตนเอง และครูได้ระบุว่าเกิดจากการขาดความร่วมมือของผู้ปกครองในการช่วยแก้ปัญหา ความประพฤติของนักเรียน และผู้ปกครองที่อยู่คนเดียวเนื่องจากการหย่าร้าง หรือการตายของ คู่ครองก็มีส่วนในการทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมได้ การแก้ไขวินัยนักเรียนส่วนมาก ผู้ปกครองและครูเห็นพ้องกันยกเว้นในเรื่องการทะเลาะวิวาทชกต่อยที่ผู้ปกครองเห็นว่าควรให้ ลงโทษด้วยการพักการเรียนในรายวิชาที่เกิดเรื่องดังกล่าว แต่ครูให้พักการเรียนทุกรายวิชา นอกจากนี้ ทั้งสองกลุ่มเห็นว่า ควรให้ตำรวจเข้ามาดำเนินการเมื่อนักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมอย่าง รุนแรงยกเว้นการต่อสู้ชกต่อย ครูส่วนใหญ่ต้องการให้ตำรวจมาจัดการ แต่ผู้ปกครองโดยส่วนใหญ่ ไม่เห็นด้วยในด้านการปรับปรุงการจัดการระเบียบวินัยนักเรียน ทั้งผู้ปกครองและครูเสนอแนะ ให้กำหนดนโยบายและการลงโทษที่เข้มงวดมากขึ้น ใช้คำสอนของศาสนาอบรมสั่งสอนนักเรียน

การวิจัยต่างประเทศพบว่า สิ่งที่มีปัญหามากที่สุดของนักเรียนคือ เรื่องวินัย การจัดการปัญหาด้านวินัยของนักเรียนนั้นจะต้องได้รับความร่วมมือจากครู ผู้ปกครองของนักเรียน ผู้บริหารโรงเรียน และชุมชน นอกจากนี้จะต้องมีการติดตามผล และในการควบคุมพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียนนั้น นักเรียนจะชอบครูที่ให้ความช่วยเหลือมากกว่าด้านอื่น ๆ

จากการศึกษางานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่า นักเรียนที่มีความผิดปกติ หรือประพฤตินิสัยเบี่ยงวินัยนั้น มีที่มาของสาเหตุแตกต่างกัน โดยเฉพาะสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้มีผลกระทบต่อปัญหาเศรษฐกิจและสังคม ทำให้เกิดปัญหาการหย่าร้าง ของครอบครัว เด็กและเยาวชนถูกทอดทิ้ง ขาดการดูแลเอาใจใส่ เด็กประสบปัญหาในการดำรงชีวิต สังคมในโรงเรียนหรือสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อตัวเด็กเป็นอย่างมากในการหล่อหลอมพฤติกรรมบางอย่างที่ไม่เหมาะสม การคบเพื่อนก็เป็นสิ่งสำคัญในการที่เด็กจะแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อการยอมรับภายในกลุ่ม ในส่วนของโรงเรียนนั้น การที่บุคลากรขาดความเข้าใจในแผนงาน/โครงการ ที่สำคัญ ๆ หรือจำเป็นที่จะต้องดำเนินการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาก็กับนักเรียน ครูและบุคลากรในโรงเรียนขาดความเข้าใจในระบบการปกครองนักเรียน การขาดความร่วมมือที่ีระหว่างบุคลากรในโรงเรียน หรือนอกโรงเรียน ล้วนมีผลต่อการดำเนินงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน ดังนั้นระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับโรงเรียนในปัจจุบัน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนที่หลากหลายซับซ้อนยิ่งขึ้น

กระบวนการต่าง ๆ ตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และในการดำเนินการช่วยเหลือ นักเรียนกลุ่มมีปัญหา จำเป็นจะต้องได้รับความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้บริหาร และชุมชน จึงจะดำเนินการให้ประสบความสำเร็จได้ และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อระบบการศึกษา เพื่อเป็นการพัฒนาเด็กให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป